

၂၀၁၀-၂၀၁၇ နှင့် ၃-၁၀-၂၀၁၇ ရက်နေ့တို့တွင်
ကျင်းပပြုလုပ်ခဲ့သည့် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု စစ်ဆေးခြင်း
ဆိုင်ရာသင်တန်း

(Performance Audit Training)

၏

ဆွေးနွေးပို့ချချက် အကျဉ်းချုပ်များ

အကြောင်းအရာမာတိကာ

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာပိုဒ်		စာမျက်နှာ	
၁	၂	၃	၄	၅	၆
၁	သင်တန်း၏ ရည်ရွယ်ချက်	၁	-	၁	-
၂	ဆွေးနွေးပို့ချမှုအစီအစဉ်	၂	-	၁	-
၃	လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit)	၃	၅	၁	၂
၄	လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) ဆောင်ရွက်ရသည့်အကြောင်းရင်း	၆	၇	၂	-
၅	လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) လုပ်ငန်းစဉ်	၈	၁၁	၃	၄
၆	E (၃) လုံး (စီးပွားရေးတွက်ခြေကိုက်မှု၊ စွမ်းဆောင်ရည်ပြည့်ဝမှု၊ ထိရောက်အောင်မြင်မှု) - 3Es (Economy, Efficiency, Effectiveness)	၁၂	-	၄	-
၇	သွင်းအားစု/ထွက်ကုန် မော်ဒယ် (The Input / Output Model) နှင့် E (၃) လုံး (စီးပွားရေးတွက်ခြေကိုက်မှု၊ စွမ်းဆောင်ရည်ပြည့်ဝမှု၊ ထိရောက်အောင်မြင်မှု) 3Es (Economy, Efficiency, Effectiveness) ချိတ်ဆက်မှုအခြေအနေ	၁၃	-	၅	-
၈	ရရှိနိုင်သောအရင်းအမြစ်များကို အကျိုးရှိအောင် အသုံးပြုနိုင်မှု ရှိ/မရှိ စွမ်းဆောင်ရည် ပြည့်ဝမှုရှိ/မရှိ (Efficiency) တိုင်းတာရာတွင် တွေ့ကြုံနိုင်သည့် စိန်ခေါ်မှုများ	၁၄	၁၅	၅	၆
၉	စွမ်းဆောင်ရည်ပြည့်ဝမှု (Efficiency) နည်းပါးခြင်းအတွက် ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည့် အကြောင်းရင်းများ	၁၆	-	၆	-
၁၀	လုပ်ငန်း ရည်ရွယ်ချက်/ရည်မှန်းချက် ရရှိခြင်းရှိ/မရှိနှင့် ရလဒ်သည် ထိရောက်မှု ရှိ/မရှိ တိုင်းတာမှုပြုရာတွင် တွေ့ကြုံရနိုင်သည့် စိန်ခေါ်မှုများ (Challenges to measuring Effectiveness)	၁၇	၁၈	၇	-

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာပိုဒ်		စာမျက်နှာ	
၁	၂	၃	၄	၅	၆
၁၁	လုပ်ငန်းရည်မှန်းချက် ထိရောက်အောင်မြင်မှုမရှိရသည့် ဖြစ်နိုင် ဖွယ်ရာ အကြောင်းရင်းများ (Possible causes to low Effectiveness)	၁၉	-	၇	၈
၁၂	နော်ဝေနိုင်ငံစာရင်းစစ်ချုပ်ရုံးတွင် ဆောင်ရွက်သည့် လုပ်ငန်း ဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်းနမူနာများ	၂၀	-	၉	-
၁၃	လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်းနည်းလမ်း (၃) မျိုး (Three types of performance audit approaches)	၂၁	၂၂	၁၀	-
၁၄	လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) အတွက် ကြိုတင်ပြင်ဆင်မှု	၂၃	-	၁၀	၁၁
၁၅	ပင်မမေးခွန်းနှင့် ဆက်နွယ် မေးခွန်းနွယ်များ ပြင်ဆင်ခြင်း (Question tree)	၂၄	၂၅	၁၁	-
၁၆	နော်ဝေစာရင်းစစ်ချုပ်ရုံးတွင် စာရင်းစစ်အစီအစဉ် အဖြစ် အသုံးပြုသည့် စစ်ဆေးရေး ဒီဇိုင်းမက်ထရစ် (Audit Design Matrix-Planning Tools OAGN)	၂၆	-	၁၁	၁၂
၁၇	စစ်ဆေးခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်/ရည်မှန်းချက် (Audit objective)	၂၇	-	၁၂	-
၁၈	စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာမေးခွန်းများ (Audit questions)	၂၈	-	၁၂	-
၁၉	စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာမှတ်ကျောက်စံများ (Audit criteria)	၂၉	-	၁၂	၁၃
၂၀	စစ်ဆေးရေးအထောက်အထား (Audit evidence)	၃၀	-	၁၃	-
၂၁	နည်းလမ်းများ (Methods)	၃၁	-	၁၃	-
၂၂	မျှော်မှန်းထားသည့် စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက် (Expected findings)	၃၂	-	၁၃	-
၂၃	ဖြစ်နိုင်ခြေရှိမှုနှင့် စပ်လျဉ်းသည့်အန္တရာယ် (Feasibility risk)	၃၃	-	၁၄	-
၂၄	ဆေးရုံစစ်ဆေးခြင်းအတွက် စစ်ဆေးရေးဒီဇိုင်းမက်ထရစ် (Audit Design Matrix) နမူနာ	၃၄	၃၅	၁၄	၁၆

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာပိုဒ်		စာမျက်နှာ	
၁		၃	၄	၅	၆
၂၅	စာရင်းစစ်အထောက်အထား (Audit Evidence)	၃၆	၃၇	၁၆	၁၇
၂၆	စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များ (Findings) သုံးသပ်ချက်များ (Conclusion) နှင့် အကြံပြုချက် (Recommendation)	၃၈	၄၁	၁၈	-
၂၇	စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်၊ သုံးသပ်ချက်နှင့် အကြံပြုချက်တို့၏ အဓိကအဆင့်များ (Key Steps)	၄၂	-	၁၈	၁၉
၂၈	အကြောင်းရင်းများ (Causes) နှင့် အကျိုးဆက်များ (Consequences)	၄၃	၄၅	၁၉	-
၂၉	သုံးသပ်ချက် (Conclusion)	၄၆	-	၁၉	၂၀
၃၀	အကြံပြုချက် (Recommendations)	၄၇	၄၉	၂၀	၂၁
၃၁	နော်ဝေနိုင်ငံ လေထုညစ်ညမ်းမှု စစ်ဆေးခြင်းနမူနာ (စစ်ဆေးရေး ရည်မှန်းချက်/ရည်ရွယ်ချက် (Objective ချမှတ် သည်မှ သုံးသပ်ချက် (Conclusion) အထိ)	၅၀	-	၂၁	၂၃
၃၂	အစီရင်ခံစာရေးသားခြင်း (Report Writing) စာရင်းစစ်အစီရင်ခံစာ ရေးသားရခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်	၅၁	-	၂၄	-
၃၃	အစီရင်ခံစာရေးသားခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်	၅၂	၅၄	၂၄	၂၅
၃၄	အစီရင်ခံစာရေးသားခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်အတွက် သရုပ်ခွဲစိစစ်မှု နည်းလမ်းမျိုးစုံ အသုံးပြုခြင်း (Use Various analytical tools and processes)	၅၅	-	၂၅	-
၃၅	အစီရင်ခံစာရေးသားခြင်းဆိုင်ရာ စံသတ်မှတ်ချက်များ (Reporting Standards)	၅၆	၅၈	၂၅	၂၇
၃၆	ကောင်းမွန်သော အစီရင်ခံစာဖြစ်စေရန် မှတ်ကျောက်/စံ အကျဉ်းချုပ် (Summarizing Criteria For good report)	၅၉	၆၀	၂၇	၂၈
၃၇	အစီရင်ခံစာတွင် ပါဝင်ရမည့်အချက်များ UK စာရင်းစစ်ချုပ်ရုံးမှ အကျဉ်းချုပ် (Summary From NAO-UK)	၆၁	-	၂၈	၂၉

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာပိုဒ်		စာမျက်နှာ	
၁	၂	၃	၄	၅	၆
၃၈	အစီရင်ခံစာကို တည်ဆောက်ရေးသားပုံ (Structuring report)	၆၂	-	၂၉	-
၃၉	အစီရင်ခံစာပုံစံ (Report Structure)	၆၃	၆၄	၂၉	-
၄၀	နော်ဝေစာရင်းစစ်ချုပ်ရုံး၏ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု စစ်ဆေးခြင်း အစီရင်ခံစာဖွဲ့စည်းမှုအခြေခံ (Basic Structure of a Performance Audit Report -OAGN)	၆၅	-	၃၀	-
၄၁	နော်ဝေနိုင်ငံစာရင်းစစ်ချုပ်ရုံး၏ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု စစ်ဆေးခြင်း အစီရင်ခံစာနမူနာ	၆၆	-	၃၁	-
၄၁	စာရင်းစစ်အစီရင်ခံစာမူကြမ်း	၆၇	-	၃၂	-
၄၂	စီမံခန့်ခွဲသူများမှ အရည်အသွေးကြီးကြပ်မှု (Quality Control by Management)	၆၈	-	၃၂	-
၄၃	စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်နှင့် သုံးသပ်ချက်များအပေါ် ယုံကြည်နိုင်မှု	၆၉	-	၃၃	-
၄၄	အစီရင်ခံစာရေးသားတင်ပြမှုပုံစံဓမ္မဓိဌာန်ကျမှု (Objective) နှင့် မျှတမှု (Fair)	၇၀	-	၃၃	-
၄၅	ပြည်ထောင်စုစာရင်းစစ်ချုပ်ရုံးမှ ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည့် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) ပြုလုပ်နေသည့် စီမံကိန်း (၄) ခုအား ရွေးချယ်ဆွေးနွေးခြင်း	၇၁	၇၂	၃၄	၃၈

၂-၁၀-၂၀၁၇ မှ ၃-၁၀-၂၀၁၇ အထိ ကျင်းပပြုလုပ်ခဲ့သည့် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း ဆိုင်ရာသင်တန်း (Performance Audit Training) ၏ ဆွေးနွေးပို့ချချက် အကျဉ်းချုပ်များ

သင်တန်း၏ ရည်ရွယ်ချက်

၁။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု စစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ သင်တန်း (Performance Audit Training) ၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည် -

- (က) လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု စစ်ဆေးခြင်းအတွက် အဓိကအကြောင်းအရာများနှင့် စစ်ဆေးရေး လုပ်ငန်းစဉ်များကို သိရှိနားလည်စေရန်၊
- (ခ) စစ်ဆေးခြင်းနှင့် အစီရင်ခံစာရေးသားခြင်း အဆင့်များကို သိရှိသဘောပေါက်စေရန်၊
- (ဂ) နော်ဝေနိုင်ငံစာရင်းစစ်ချုပ်ရုံးအနေဖြင့် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု စစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) ကို မည်ကဲ့သို့လုပ်ဆောင်ကြောင်းနှင့် လုပ်ငန်း ဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) အကြောင်း ပိုမိုနက်ရှိုင်းစွာ သိရှိ နားလည်နိုင်စေရန်၊

ဆွေးနွေးပို့ချမှုအစီအစဉ်

၂။ ဆွေးနွေးပို့ချမှု အစီအစဉ်မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည် -

- (က) ပထမနေ့၌ ယခင် ၆/၂၀၁၇ လ သင်တန်းတွင် ဆွေးနွေးခဲ့သည့် ခေါင်းစဉ်များကို ပြန်လည်ဆွေးနွေးခြင်း (ယခုသင်တန်းတွင် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု စစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) စစ်ဆေးပြီးသူများ ပါဝင်လာသောကြောင့် အတွေ့အကြုံများနှင့် သီအိုရီပိုင်းကိုပြန်၍ ဆွေးနွေးခြင်း) နှင့် စာရင်းစစ်ဆေးသည့်အခါ နောက်ဆုံးအဆင့် (အရေးကြီးသည့်အပိုင်း) ဖြစ်သော ရရှိထားသည့် စာရွက်စာတမ်းများအပေါ် စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်ကို မည်ကဲ့သို့ အကြံပြုချက်ပေးမည်ကို သင်ကြားခြင်း၊
- (ခ) ဒုတိယနေ့တွင် အစီရင်ခံစာရေးသားခြင်းအပိုင်းနှင့် ဌာနအသီးသီးသို့ သွားရောက် စစ်ဆေးထားသည့် စစ်ဆေးရေးအဖွဲ့များနှင့် ဆွေးနွေး၍ အတွေ့အကြုံဖလှယ်စေခြင်း၊

လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit)

၃။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) ဆိုသည်မှာ အစိုးရဌာနများ၏ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ချက်များ၊ လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များ၊ စနစ်များကို ဓမ္မဓိဌာန်ကျစွာနှင့် လွတ်လပ်စွာ စစ်ဆေးခြင်းပင်ဖြစ်ပြီး ယင်းသို့စစ်ဆေးရာတွင် လုပ်ငန်းတိုးတက်ဖြစ်ပေါ်စေရေးကို ဦးတည်ချက်ထားရှိပြီး စီးပွားရေးတွက်ခြေကိုက်မှု (Economy) ရှိမရှိ၊ စွမ်းဆောင်ရည်ပြည့်ဝမှု (Efficiency) ရှိ/မရှိနှင့် ထိရောက်မှု၊ အောင်မြင်မှု ရှိ/မရှိ (Effectiveness) ရှိ/မရှိ (သို့) အလိုရှိသည့် ရလဒ်ကို

ရရှိခြင်း ရှိ/မရှိ ရှုထောင့်အမြင်များအနက်မှ တစ်ခု (သို့) တစ်ခုထက်ပိုသည်အမြင်ဖြင့် စစ်ဆေးဆောင်ရွက်ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။

၄။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) သည် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းလိုက်နာမှု ရှိ/မရှိ စစ်ဆေးခြင်း (Compliance Audit) နှင့် ဆက်နွှယ်မှုရှိပါသည်။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) သည် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းလိုက်နာမှု ရှိ/မရှိ စစ်ဆေးခြင်း (Compliance Audit) ထက် နယ်ပယ်ကျော်လွန်၍ စစ်ဆေးရပါသည်။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု စစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) ၌ ပြဿနာရပ်များ သတ်မှတ်ဖော်ထုတ်၍ အဆိုပါပြဿနာများသည် လုပ်ဆောင်ချက်/မှုများကို မည်သို့ အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိသည်ကို သိရှိအောင် ဆောင်ရွက်ရပြီး တိုးတက်မှုရှိအောင် မည်သည်တို့ကို ပြုလုပ်ရမည်ကို စိစစ်ဖော်ထုတ်ရပါသည်။ ထို့ပြင် အဆိုပါပြဿနာရပ်၏အကြောင်းရင်း (Cause)နှင့် အကျိုးဆက်များ (consequences) ကို သတ်မှတ်ဖော်ထုတ်ရပါသည်။

၅။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) သည် အစိုးရ၏ လုပ်ဆောင်မှုများ တိုးတက်မှုရှိ/မရှိ၊ ပြည်သူလူထုအတွက် အကျိုးရှိ/မရှိကို စစ်ဆေးခြင်းဖြစ်ပါသည်။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) ဆောင်ရွက်သည့်အခါ သက်ဆိုင်ရာ စာရင်းစစ်ချုပ်ရုံး၏ ညွှန်ကြားချက်များကို လိုက်နာရမည်သာမက နိုင်ငံတကာစာရင်းစစ်စံများကိုလည်း လိုက်နာ၍ စစ်ဆေးရပါမည်။

လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) ဆောင်ရွက်ရသည့်အကြောင်းရင်း

၆။ မိမိတို့စစ်ဆေးနေသည့် အကြောင်းအရာများအတွက် ရှေ့အလားအလာကို ပို၍သိချင်၊ တိုးတက်အောင်ပို၍ ဆောင်ရွက်စေလိုသောကြောင့် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) စစ်ဆေးရခြင်းဖြစ်သည်။ ပုံမှန်စစ်ဆေးနေကျ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းလိုက်နာမှုရှိ/မရှိ စစ်ဆေးခြင်း (Compliance Audit) ထက်ကျော်လွန်၍ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) စစ်ဆေးရခြင်းမှာ ပြဿနာများရှိနေခြင်း၊ ပြဿနာ၏ အကြောင်းရင်းနှင့် ဖြစ်ပေါ်လာမည့် နောက်ဆက်တွဲအကျိုးဆက်များကို သိရှိလို၍ စစ်ဆေးရခြင်းဖြစ်သည်။

၇။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) စစ်ဆေးရာတွင် ပြဿနာကို သိရှိရမည်။ ယင်းပြဿနာသည် မည်သို့သော အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိသည်။ မည်သို့ဖြေရှင်းရမည် စသည့်အချက်များကို အစီရင်ခံစာ တွင်ရေးသားဖော်ပြရမည်။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် လွှတ်တော်နှင့် အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများကို ကူညီခြင်းဖြစ်သည်။

လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) လုပ်ငန်းစဉ်

၈။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) လုပ်ငန်းစဉ်မှာ အောက်ပါ အတိုင်းဖြစ်ပါသည်။ -

(က) ကြိုတင်ပြင်ဆင်ခြင်း (Planning)

(၁) စစ်ဆေးရမည့် ပြဿနာဧရိယာကို ရွေးချယ်ခြင်း၊

(၂) စစ်ဆေးနိုင်ရန်စီစဉ်ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ စစ်ဆေးရေးအစီအစဉ်ရေးဆွဲခြင်း၊

(ခ) စစ်ဆေးခြင်း (Executing)

(၁) စာရင်းစစ်အထောက်အထားအချက်အလက်များ စုဆောင်းခြင်း၊

(၂) အချက်အလက်များကို စိစစ်ခြင်း၊ ကောက်ချက်ချခြင်း၊ သုံးသပ်/အကြံပြုချက် ပေးခြင်း၊

(၃) စာရင်းစစ်အစီရင်ခံစာ မူကြမ်းပြုစုခြင်း၊

(ဂ) အစီရင်ခံစာရေးသားထုတ်ပြန်ခြင်း (Reporting)

(၁) အစီရင်ခံစာ အပြီးသတ်ရေးသားခြင်း၊

(၂) အစီရင်ခံစာ ထုတ်ပြန်ခြင်း၊

(ဃ) စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်အပေါ် အရေးယူဆောင်ရွက်မှုအား စိစစ်ခြင်း (Follow Up)

(၁) စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်အပေါ် အရေးယူဆောင်ရွက်မှု အခြေအနေစိစစ်ခြင်းနှင့် ဆောင်ရွက်မှုနှင့်စပ်လျဉ်း၍ လိုအပ်ချက်ရှိက ထပ်မံစိစစ်ခြင်း၊

၉။ ကြိုတင်ပြင်ဆင်ခြင်း (Planning) သည် ကြိုတင်လေ့လာမှု (Pre Study) အဆင့်တွင် ပါဝင်ပြီး စစ်ဆေးခြင်း (Executing) အစီရင်ခံစာရေးသားထုတ်ပြန်ခြင်း (Reporting) သည် အဓိက လေ့လာမှု (Main Study) တွင် ပါဝင်ပါသည်။

၁၀။ မစစ်ဆေးမီ ကြိုတင်လေ့လာပြင်ဆင်မှု Pre-study (Planning) အဆင့်တွင် မည်သည့် ခေါင်းစဉ် (Topic) ကို ရွေးချယ်စစ်ဆေးမည်။ မည်သို့စစ်ဆေးမည်ကို အစီအစဉ်ရေးဆွဲရပါမည်။ ယင်းသို့ရေးဆွဲရာတွင် တတ်နိုင်သမျှ မှန်ကန်တိကျအောင် ရေးဆွဲရန်လိုအပ်ပါသည်။ Pre-study အဆင့်တွင် အထက်အဆင့် စီမံခန့်ခွဲသူများသည် စာရင်းစစ်အဖွဲ့မှ စစ်ဆေးရန်ရွေးချယ်ထားသည့် ခေါင်းစဉ်များ (Topic) သည် အမှန်တစ်ကယ်စစ်ဆေးနိုင် ခြင်း ရှိ/မရှိ စဉ်းစားသုံးသပ်ဆုံးဖြတ်ရန် လိုအပ်ပါသည်။

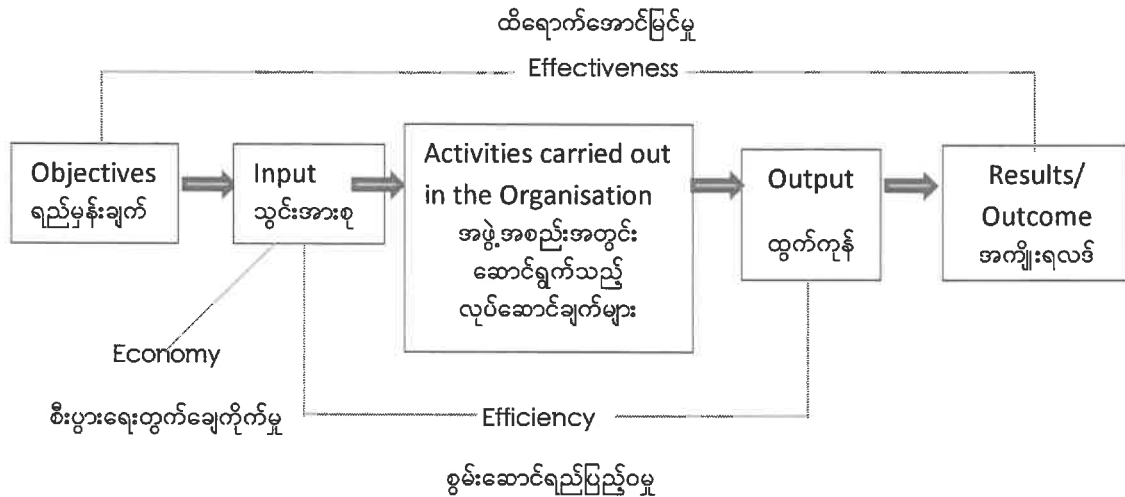
၁၁။ အဓိကလေ့လာမှု (Main Study) အဆင့်တွင် အထောက်အထားများစုဆောင်းခြင်း၊ ဆန်းစစ်ခြင်း၊ ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်း၊ အကြံဉာဏ်ပေးခြင်း၊ အစီရင်ခံစာရေးသားခြင်း၊ သက်ဆိုင်ရာသို့တင်ပြခြင်း၊ လိုအပ်ပါကပြည်သူကိုအသိပေးကြေငြာခြင်းတို့ကိုဆောင်ရွက်ရပါသည်။

E (၃) လုံး (စီးပွားရေးတွက်ခြေကိုက်မှု ၊ စွမ်းဆောင်ရည်ပြည့်ဝမှု ၊ ထိရောက်အောင်မြင်မှု) -3Es (Economy, Efficiency, Effectiveness)

၁၂။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) စစ်ဆေးရာတွင် E (၃) လုံး (စီးပွားရေးတွက်ခြေကိုက်မှု ၊ စွမ်းဆောင်ရည်ပြည့်ဝမှု ၊ ထိရောက်အောင်မြင်မှု) 3Es (Economy, Efficiency, Effectiveness) ရှုထောင့်အမြင်များဖြင့် စစ်ဆေးရပါမည် -

- (က) **စီးပွားရေးတွက်ခြေကိုက်မှု Economy။** အစိုးရဌာနများအနေဖြင့် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ရာတွင် ကုန်ကျစရိတ်များကို နည်းနိုင်သမျှ နည်းအောင်ဆောင်ရွက်ခြင်း ရှိ/မရှိ၊ ဥပမာ ယင်းပစ္စည်းများဝယ်ယူသည့် အချိန်၌ အသက်သာဆုံးဈေးနှုန်းဖြင့် (Right time/Place/Price)ဝယ်ယူခြင်းရှိ/မရှိ၊ မြေနှင့်အဆောက်အအုံများငှားရမ်းရာတွင် ငှားရမ်းခများသည် တသမတ်တည်း ရှိ/မရှိ စစ်ဆေးခြင်း၊ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုအတွက် သွင်းအားစုများအား ဆီလျော်သင့်တော်သော အရည်အသွေးရှိပြီး ကုန်ကျစရိတ် အသက်သာဆုံးဖြင့်ရရှိအောင် ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်းရှိမရှိ ရှုထောင့်အမြင်ဖြင့် စိစစ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။
- (ခ) **စွမ်းဆောင်ရည်ပြည့်ဝမှု Efficiency။** ရရှိနိုင်သော အရင်းအမြစ်များမှ တဆင့် အကောင်းဆုံး ရလဒ်ကိုရယူနိုင်ခြင်း ရှိ/မရှိ စစ်ဆေးခြင်း၊ အလိုရှိသော ရလဒ်/ထုတ်ကုန်ရရှိနိုင်အောင် သွင်းအားစု အနည်းဆုံးဖြင့် ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်း ရှိ/မရှိ ရှုထောင့်အမြင်ဖြင့် စိစစ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။
- (ဂ) **ထိရောက်အောင်မြင်မှု Effectiveness။** အစိုးရဌာန/အဖွဲ့အစည်းများက ချမှတ်ထားသော ရည်ရွယ်ချက်/ရည်မှန်းချက်များကို ရရှိခြင်း ရှိ/မရှိ စစ်ဆေးခြင်း၊ ရည်မှန်းထားသည့် အကျိုးရလဒ်ရရှိမှု၊ လုပ်ဆောင်ချက်၏ အကျိုးထိရောက်အောင်မြင်ခြင်း ရှိ/မရှိ ရှုထောင့်အမြင်ဖြင့် စိစစ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

သွင်းအားစု/ ထွက်ကုန် မော်ဒယ် (The Input / Output Model) နှင့် E (၃) လုံး (စီးပွားရေးထွက်ခြေကိုက်မှု ၊ စွမ်းဆောင်ရည်ပြည့်ဝမှု ၊ ထိရောက်အောင်မြင်မှု) 3Es (Economy, Efficiency, Effectiveness) ချိတ်ဆက်မှုအခြေအနေ

၁၃။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) ဆောင်ရွက်ခြင်းတွင် **Objectives** - ပြီးပြည့်စုံကောင်းမွန်သော အစီရင်ခံစာကို လွှတ်တော်သို့ တင်ပြရန်၊ **Input** - Audit Tools, Training သင်တန်းများ၊ **Activities** - စာရင်းစစ်ဖြစ်စဉ်တစ်ခုလုံး၊ **Output** - အစီရင်ခံစာ နှင့် **Results/Outcome** - အစီရင်ခံစာကို လွှတ်တော်သို့တင်ပြခြင်း၊ ပြည်သူလူထုနှင့် အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများအတွက် အကျိုးရလဒ်များရရှိခြင်းတို့ပါဝင်ပါသည်။

ရရှိနိုင်သောအရင်းအမြစ်များကို အကျိုးရှိအောင် အသုံးပြုနိုင်မှု ရှိ/မရှိ စွမ်းဆောင်ရည်ပြည့်ဝမှုရှိ/မရှိ (Efficiency) တိုင်းတာရာတွင် တွေ့ကြုံနိုင်သည့် စိန်ခေါ်မှုများ

၁၄။ ရရှိနိုင်သောအရင်းအမြစ်များကို အကျိုးရှိအောင် အသုံးပြုနိုင်မှု ရှိ/မရှိ စွမ်းဆောင်ရည်ပြည့်ဝမှုရှိ/မရှိ (Efficiency) တိုင်းတာရာတွင် တွေ့ကြုံနိုင်သည့် စိန်ခေါ်မှုများမှာ အောက်ပါတို့ဖြစ်ပါသည်-

- (က) စာရင်းစစ်ဆေးသည့်အခါ ထွက်ကုန် (Output) (သို့) အကျိုးရလဒ်များကို မည်သို့ တိုင်းတာရမည်ကို မသိရှိခြင်း၊ အတိုင်းအတာသတ်မှတ်ချက်များရှင်းလင်းမှု မရှိခြင်း၊
- (ခ) သရုပ်ခွဲ စိစစ်လေ့လာမှုပြုရာတွင် အားနည်းချက်ရှိနိုင်ခြင်း၊ တိုင်းတာမှုနှင့် စပ်လျဉ်း၍ စစ်ဆေးရမည့်အဖွဲ့အစည်းနှင့် သဘောတူညီမှုရယူရန် လိုအပ်ခြင်း၊
- (ဂ) မတူညီသောဝန်ဆောင်မှု၊ ထုတ်ကုန် (Product) များအတွက် ကုန်ကျစရိတ်များကို ခွဲခြားရန် ခက်ခဲခြင်း၊
- (ဃ) အရည်အသွေးပိုင်းဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်အား ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် ခက်ခဲမှုရှိခြင်း၊

၁၅။ အထက်ပါအခြေအနေမျိုးတွင် စစ်ဆေးရမည့် ဌာန/အဖွဲ့အစည်း (Entity) နှင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေး၍ ဌာန/အဖွဲ့အစည်းထံမှ အကြံဉာဏ်များရယူခြင်း၊ စံ (standards) များကိုအသုံးပြုခြင်း၊ အရည်အသွေးဆိုင်ရာ သတ်မှတ်ချက်များကို အသုံးပြုခြင်း၊ လေ့လာစုံစမ်းခြင်း၊ သက်ဆိုင်သော ဥပဒေ၊ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကို လေ့လာကြည့်ရှုခြင်းတို့ကိုဆောင်ရွက်ရပါမည်။

စွမ်းဆောင်ရည်ပြည့်ဝမှု (Efficiency) နည်းပါးရခြင်းအတွက် ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည့် အကြောင်းရင်းများ

၁၆။ အရင်းအမြစ်များကို အကျိုးရှိအောင် စီမံခန့်ခွဲအသုံးပြုနိုင်မှု မရှိရသည့် အကြောင်းအရင်းများကို သိရှိနိုင်ရန်အတွက် အောက်ပါတို့ကို စိစစ်ရန်လိုအပ်ပါသည် -

- (က) ဌာန/အဖွဲ့အစည်း၏ ဖွဲ့စည်းပုံ၊ တာဝန်ခွဲဝေမှု (လုပ်ပိုင်ခွင့်က တစ်ဦးတည်းက ချုပ်ကိုင်ထားခြင်း ရှိ/မရှိ၊ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုစနစ် လွန်ကဲနေခြင်း ရှိ/မရှိ၊ ဌာန/ အဖွဲ့အစည်းများ၏ လုပ်ငန်းတာဝန် သတ်မှတ်မှုမှာ ရှင်းလင်းမှုရှိ/မရှိ)
- (ခ) ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာနှင့် စီမံခန့်ခွဲမှုဆိုင်ရာစနစ်များ (မတူညီသော အရင်းအမြစ်များကို ဆီလျော်သင့်တော်စွာ ပြည့်ပြည့်ဝဝအသုံးပြုနိုင်ခြင်းရှိ/မရှိ၊ ဌာန/အဖွဲ့အစည်းတွင် လုပ်ငန်း ကျွမ်းကျင်သူ၊ အတွေ့အကြုံရှိသူများ ရှိ/မရှိ၊ ဌာန/အဖွဲ့အစည်းအနေဖြင့် မိမိတို့၏ လုပ်ငန်းရလဒ်များ (Result)၊ လုပ်ဆောင်မှုအရည်အသွေးများ (Quality) ကိုတိုင်းတာသည့်စနစ် ရှိ/မရှိ)၊ ဘဏ္ဍာရေးနှင့် စီမံခန့်ခွဲမှုဆိုင်ရာ စနစ်များမှ လုံလောက်သည့် သတင်းအချက်အလက်များ ပံ့ပိုးပေးနိုင်မှုရှိ/မရှိ၊ မှားယွင်းလုပ်ဆောင်မှုများအတွက် ပြုပြင်ဆောင်ရွက်မှုများ ဆောင်ရွက်နိုင်မှု ရှိ/မရှိ)
- (ဂ) ထုတ်လုပ်မှုနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အသုံးပြုသည့်နည်းလမ်းများမှာ ခေတ်နှင့်လျော်ညီခြင်း၊ ခေတ်မီခြင်း ရှိ/မရှိ၊ ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်ရှိခြင်း၊ ကျိုးကြောင်းဆီလျော်သင့်လျော်မှုများ ရှိ/မရှိ)
- (ဃ) စီမံခန့်ခွဲသူများသည် မိမိတို့၏ လက်အောက်ရှိဝန်ထမ်းများ၏ သင်တန်းပေးရန် လိုအပ်မှုအခြေအနေများကို သိရှိခြင်းရှိ/မရှိ။ (လုပ်ငန်းကျွမ်းကျင်စေရန်အတွက် သင်တန်းများဖွင့်လှစ်သင်ကြား ပေးခြင်းရှိ/မရှိ)

လုပ်ငန်းရည်ရွယ်ချက်/ ရည်မှန်းချက်ရရှိခြင်းရှိ/မရှိနှင့် ရလဒ်သည် ထိရောက်မှု ရှိ/မရှိ တိုင်းတာမှုပြုရာတွင် တွေ့ကြုံရနိုင်သည့် စိန်ခေါ်မှုများ (Challenges to measuring Effectiveness)

၁၇။ လုပ်ငန်းရည်ရွယ်ချက်/ရည်မှန်းချက် ရရှိခြင်းရှိ/မရှိနှင့် ရလဒ်သည် ထိရောက်မှု ရှိ/မရှိ တိုင်းတာမှုပြုရာတွင် တွေ့ကြုံရနိုင်သည့် စိန်ခေါ်မှုများ (Challenges to measuring Effectiveness) မှာ အောက်ပါတို့ဖြစ်ပါသည်-

- (က) အဖွဲ့အစည်းမှချမှတ်ထားသည့် ရည်ရွယ်ချက်မရှိခြင်း၊ ချမှတ်ထားသည့် ရည်မှန်းချက်မှာမသေချာခြင်း၊ ဆီလျော်သက်ဆိုင်မှု မရှိခြင်း၊ အချိန်နှင့်အမျှ ပြောင်းလဲနေခြင်း၊ ဝန်ထမ်းများက အဖွဲ့အစည်း၏ ရည်ရွယ်ချက်ကို မသိရှိခြင်း၊ အခြားတရားဝင် အတည်မပြုရသေးသည့် ရည်မှန်းချက်များက မူလရည်မှန်းချက်အား လွှမ်းမိုးထားခြင်း၊ အငြင်းပွားဖွယ်အခြေအနေ Conflict ဖြစ်နေခြင်း၊ (သာဓက - နိုင်ငံတော် ဝင်ငွေရရှိရန် သစ်ပင်များခုတ်လှဲ ရောင်းချခြင်းမှ ရငွေများကိုပေးသွင်းခြင်း ရှိသကဲ့သို့ သစ်တောဦးစီးဌာနတွင် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးအတွက် သစ်မခုတ်ရသည့် ကိစ္စရပ်များရှိနေခြင်း)
- (ခ) ဌာန/အဖွဲ့အစည်း၏ ရည်မှန်းချက်မှာ တစ်ခုတည်းဖြစ်သော်လည်း ယင်းရည်မှန်းချက်ရရှိအောင်ဆောင်ရွက်ရမည့် အမျိုးမျိုးသော နည်းလမ်းများရှိနေ၍ ရှုပ်ထွေးနေခြင်း၊

၁၈။ အထက်ပါအခြေအနေမျိုးတွင် စစ်ဆေးရမည့် ဌာန/အဖွဲ့အစည်း (Entity) မှ တာဝန်ရှိသူများနှင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေး၍ ဌာန/အဖွဲ့အစည်း၏ ရည်မှန်းချက်ကိုတိကျစွာ သိရှိအောင်ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ အငြင်းပွားဖွယ်သဘောထားကွဲလွဲမှု (Conflict) ဖြစ်နေ သည့်အချက်များကို ဌာန/အဖွဲ့အစည်းက မည်ကဲ့သို့မျှတအောင် ဆောင်ရွက်နေကြောင်းဆွေးနွေးခြင်း၊ ရည်မှန်းချက် ရရှိအောင်ဆောင်ရွက်နိုင်မည့် အဓိကနည်းလမ်းများကို နှိုင်းယှဉ်ရွေးထုတ်ခြင်း၊ ဌာန/အဖွဲ့အစည်းမှ စီမံခန့်ခွဲသူများကို မေးမြန်းဆွေးနွေးခြင်းတို့ကိုဆောင်ရွက်ရပါမည်။

လုပ်ငန်းရည်မှန်းချက် ထိရောက်အောင်မြင်မှုမရှိရသည့် ဖြစ်နိုင်ဖွယ်ရာ အကြောင်းရင်းများ (Possible causes to low Effectiveness)

၁၉။ လုပ်ငန်းရည်မှန်းချက် ထိရောက်အောင်မြင်မှုမရှိရသည့် ဖြစ်နိုင်ဖွယ်ရာ အကြောင်းရင်းများ (Possible causes to low Effectiveness) များမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည် -

- (က) ရည်မှန်းချက်ရရှိအောင် ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် ချမှတ်ထားသည့်အစီအစဉ်များသည် မှန်ကန်မှုမရှိခြင်း၊

- (ခ) ချမှတ်ထားသည့် အစီအစဉ်များအား အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် ရည်မှန်းချက်အတိုင်း အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်နိုင်မှုမရှိခြင်း၊
- (ဂ) အစိုးရဌာန/အဖွဲ့အစည်းအနေဖြင့် မိမိဝန်ဆောင်မှုပေးလိုသူများ၏ လိုအပ်ချက်များကိုသေချာစွာမသိရှိခြင်း၊
- (ဃ) ဆောင်ရွက်မှုရလဒ်များမှာအရည်အသွေးမပြည့်မီခြင်း။

နော်ဝေနိုင်ငံစာရင်းစစ်ချုပ်ရုံးတွင် ဆောင်ရွက်သည့် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်းနမူနာများ

၂၀။ နော်ဝေနိုင်ငံစာရင်းစစ်ချုပ်ရုံးတွင် ဆောင်ရွက်သည့် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု စစ်ဆေးခြင်း နမူနာများမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်-

(က) မီးရထားလမ်းတွင်ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု ထိရောက်အောင်မြင်မှု ရှိမရှိအား စစ်ဆေးခြင်း။

ထိရောက်အောင်မြင်မှု (Effectiveness) - ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုပြုလုပ်လိုက်သည့်အတွက် မီးရထားလမ်း များနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အကျိုးရလဒ်အများဆုံး ရရှိမှု ရှိ/မရှိ၊ တိုးတက်မှု ရှိ/မရှိစစ်ဆေးခြင်း။

(ခ) ဆေးရုံများ၏စွမ်းဆောင်ရည်ရှိ/ မရှိကိုစစ်ဆေးခြင်း။ စွမ်းဆောင်ရည်ပြည့်ဝမှု (Efficiency) - ဆေးရုံများတွင် ဝန်ထမ်းများ၊ ခွဲစိတ်ခန်းများစသည့် အရင်းအမြစ်များကို လူနာများအကျိုးရှိစေရန်အတွက် အသုံးပြုနိုင်ခြင်းရှိ/မရှိ စစ်ဆေးခြင်း (ဥပမာ- တူညီသည့် ကုသပေးမှုတစ်ခုအတွက် ဆေးရုံတွင်နေရသည့်ကာလအား ဆေးရုံများအကြား နှိုင်းယှဉ်ခြင်း)

(ဂ) ဆေးရုံများ၏ လုပ်ဆောင်မှုကိုစစ်ဆေးခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်းသည့်နမူနာ

(၁) စစ်ဆေးခြင်း၏ရည်ရွယ်ချက်။ ဆေးရုံအားလုံးသည် လူနာများအား ကျန်းမာရေး ဝန်ဆောင်မှုပေးရာတွင် သတ်မှတ်ထားသော စံချိန်စံညွှန်းနှင့်အညီ ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်းရှိ/မရှိ။

(၂) စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်။ လူနာများကို ကုသရာတွင် အရည်အသွေး တူညီမှုမရှိခြင်း ခွဲစိတ်ခန်းမှထွက်ပြီးနောက် ဆေးရုံတွင် နေရသည့်ရက်များကို စိစစ်ရာတွင် လူနာများမှာ ဆေးရုံတွင် အမှန်တကယ်နေရမည့် (ရှိသင့်သည့်) ရက်ထက်ပို၍နေရခြင်း၊ ထိုကဲ့သို့ ဆေးရုံတွင် လူနာများ ရက်ပိုနေရခြင်းကြောင့် အစိုးရ၏ ရန်ပုံငွေသုံးစွဲမှုများပိုမိုကုန်ကျခြင်း။

(၃) အကြောင်းရင်း။ ခွဲစိတ်ခန်းသုံးပစ္စည်းများ၊ ဝန်ထမ်းများ၊ ဆရာဝန်၊ သူနာပြုများ၏ လုပ်ဆောင်မှုများမှာ မျှော်မှန်းထိရောက်မှုမရှိသဖြင့် အချို့လူနာများမှာ ဆေးရုံတွင် ရက်ကြာကြာနေရခြင်း။

(၄) အကျိုးရလဒ်။ စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်အစီရင်ခံစာကို လွှတ်တော်သို့တင်ပြပြီး ၎င်းတို့မှ စစ်ဆေးချက်ပါ အကြံပြုချက်များအတိုင်း အဖွဲ့အစည်းက လုပ်ဆောင်ခြင်းရှိ/မရှိကို စောင့်ကြည့်ခြင်း Follow Up ပြုလုပ်ခြင်းဖြင့် အစိုးရ၏ ရန်ပုံငွေများသက်သာမှုရှိနိုင်ခြင်း။

လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်းနည်းလမ်း (၃) မျိုး (Three types of performance audit approaches)

၂၁။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်းနည်းလမ်း (၃) မျိုး (Three types of performance audit approaches) မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်-

- (က) အစိုးရဌာန/အဖွဲ့အစည်း၏ ကြီးကြပ်မှုစနစ်များကိုစစ်ဆေးခြင်း နည်းလမ်း (System Oriented)
- (ခ) ရလဒ်များအပေါ် အခြေခံ၍ တိုင်းတာစစ်ဆေးခြင်းနည်းလမ်း (Result Oriented)
- (ဂ) ပြဿနာဖြစ်ပေါ်နေသော အကြောင်းရင်းကို ရှာဖွေ၍ စစ်ဆေးခြင်းနည်းလမ်း (Problem Oriented)

၂၂။ အထက်ပါနည်းလမ်း (၃) မျိုးအနက် ပြဿနာဖြစ်ပေါ်နေသောအကြောင်းရင်းကို ရှာဖွေ၍ စစ်ဆေးခြင်းနည်းလမ်း (problem oriented) မှာ အသုံးအများဆုံးနည်းလမ်းဖြစ်ပါသည်။ မစစ်ဆေးမီကြိုတင်လေ့လာခြင်း (pre-study) အဆင့်တွင် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု၌ ဖြစ်ပေါ်နေသည့် ပြဿနာရပ်များကို သိရှိအောင် ရှာဖွေဖော်ထုတ်၍ အဆိုပါပြဿနာရပ်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ စစ်ဆေးခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) အတွက် ကြိုတင်ပြင်ဆင်မှု

၂၃။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးရန် စီစဉ်ဆောင်ရွက်ရာတွင် အောက်ပါအချက်များ ကြိုတင် စီစဉ်ဆောင်ရွက်ရပါမည်-

- (က) စစ်ဆေးခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်၊ ရည်မှန်းချက် (Audit Objective)
- (ခ) မည်သည့်အရာကို မည်သည့်အချိန်တွင် စစ်ဆေးသည် (What and when to audit)
- (ဂ) ဆက်လက်ဆွေးနွေးဆောင်ရွက်ရမည့် ယူဆချက်/အဆိုကြမ်းများနှင့် မေးခွန်းများ (Hypothesis and questions)
- (ဃ) ချဉ်းကပ်မှုနှင့် နည်းလမ်းများ (Approach and methodology)
- (င) စစ်ဆေးမှုအတိုင်းအတာ/နယ်ပယ် (Audit scope)
- (စ) စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာမှတ်ကျောက်/စံ (Audit criteria)
- (ဆ) မည်သည့် စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်မျိုး ရရှိနိုင်ကြောင်း မျှော်မှန်းထားချက် (What do we expect to find)

(ဇ) အစီရင်ခံတင်ပြရမည့် ပြဿနာရပ်များ/ ကိစ္စရပ်များ (The issues to be reported)

ပင်မမေးခွန်းနှင့် ဆက်နွှယ်မေးခွန်းငယ်များပြင်ဆင်ခြင်း (Question tree)

၂၄။ ချမှတ်ထားသည့် စစ်ဆေးရေးရည်မှန်းချက်/ ရည်ရွယ်ချက် (Audit objective) နှင့် ကိုက်ညီသည့် မေးခွန်းများကို ဌာန/အဖွဲ့အစည်းရှိ တာဝန်ရှိသူများနှင့် တွေ့ဆုံသည့်အခါ မေးမြန်းရန် အဆင့်ဆင့်ခွဲထားရပါမည်။

၂၅။ စစ်ဆေးရေး ရည်မှန်းချက်/ ရည်ရွယ်ချက် (Audit objective) ရရှိစေမည့် အဓိက/ပင်မ မေးခွန်း (၂) ခု (ခန့်) (၃) ခုအား (ပ) အဆင့်အနေဖြင့် မေးပြီး အဆိုပါပင်မမေးခွန်းများနှင့် စပ်လျဉ်း သည့် အသေးစိတ်မေးခွန်း (၃) ခုခန့် ထပ်မံမေးမြန်းခြင်း၊ အဆိုပါ အသေးစိတ်မေးခွန်းတစ်ခုစီနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ပိုမိုအသေးစိတ်ကျသည့် မေးခွန်း (၃) ခုခန့် ထပ်မံမေးမြန်းခြင်းဖြင့် ပင်မမေးခွန်းနှင့် ဆက်နွှယ်မေးခွန်းငယ်များပြင်ဆင်ခြင်း (Question tree) အား မစစ်ဆေးမီ ကြိုတင်ပြင်ဆင်ရေးဆွဲ ပြုစုထားရပါမည်။ မေးခွန်းများယူတို့ရှိစေရန်၊ မထပ်နေစေရန်နှင့် စစ်ဆေးရေးရည်မှန်းချက် (Audit objective) နှင့်ကိုက်ညီစေရန် ဂရုပြုဆောင်ရွက်ရပါမည်။

နော်ဝေစာရင်းစစ်ချုပ်ရုံးတွင် စာရင်းစစ်အစီအစဉ်အဖြစ်အသုံးပြုသည့် စစ်ဆေးရေး ဒီဇိုင်းမက်ထရစ် (Audit Design Matrix-Planning Tools OAGN)

၂၆။ စစ်ဆေးရေး ဒီဇိုင်းမက်ထရစ် (Audit Design Matrix) အား စာရင်းစစ်အစီအစဉ်အဖြစ် အသုံးပြုနိုင်ပြီး ၎င်းတွင် အောက်ပါတို့ပါဝင်ပါ သည်-

- (က) စစ်ဆေးခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်/ရည်မှန်းချက် (Audit objective) (ယခုစစ်ဆေးရ မည့် အကြောင်းအရာအတွက် ရရှိလိုသည့်အရာ/ ရရှိလိုသည့် ရည်မှန်းချက်)၊
- (ခ) စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာမေးခွန်းများ (Audit questions) (မည်သည့် အကြောင်းအရာ များ စစ်ဆေးလိုသည်)၊
- (ဂ) စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာမှတ်ကျောက်/စံများ (Audit criteria) (စံထား၊ မှတ်ကျောက် ထားနှိုင်းယှဉ်တိုင်းတာစစ်ဆေးရမည့်အရာ)၊
- (ဃ) စစ်ဆေးရေးအထောက်အထား (Audit evidence) (မည်သို့သော စစ်ဆေးရေး အထောက်အထားများလိုအပ်သည်)၊
- (င) နည်းလမ်းများ (Methods) (အချက်အလက်များ မည်သည့်နေရာ၌ ရှိသည်၊ မည်သို့ စုစည်းမည်၊ ၎င်းတို့အား မည်သို့သရုပ်ခွဲစိစစ်မည်)၊

- (စ) မျှော်မှန်းထားသည့် စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက် (Expected findings) (မည်သို့ ကောက်ချက်ချနိုင်မည်)၊
- (ဆ) ဖြစ်နိုင်ခြေရှိမှုနှင့် စပ်လျဉ်းသည့်အန္တရာယ် (Feasibility risk) (စာရင်းစစ်အစီအစဉ် နှင့်စပ်လျဉ်း၍ စီမံခန့်ခွဲမှုဆိုင်ရာနှင့် အခြား အန္တရာယ်များရှိနိုင်မှုအခြေအနေ) တို့ ပါဝင်ပါသည်။

စစ်ဆေးခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်/ရည်မှန်းချက် (Audit objective)

၂၇။ စစ်ဆေးခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်/ ရည်မှန်းချက် (Audit objective) တွင် အောက်ပါအချက် များ ခြုံငုံမိရပါမည်-

- (က) စစ်ဆေးမည့်ဧရိယာ/နယ်ပယ် (Area to be audited)
- (ခ) ပြဿနာရပ်/ကိစ္စရပ်များကာမိမှု (Issues covered)
- (ဂ) လိုရင်းတိုရှင်းနှင့် ယုတ္တိရှိမှု (Short and logical)
- (ဃ) အထောက်အထားရှိပြီးဖြစ်သော သိရှိဖော်ထုတ်ပြီးဖြစ်သည့် အန္တရာယ်နှင့် ပြဿနာရပ်များ (သို့) ပြဿနာနှင့် အန္တရာယ်များရှိကြောင်း ညွှန်ပြနေမှုများအပေါ် အခြေခံခြင်း (Based on indications or documented risks/ issues)

စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာမေးခွန်းများ (Audit questions)

၂၈။ စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာမေးခွန်းများ (Audit questions) တွင် အောက်ပါအချက်များ ခြုံငုံမိရ ပါမည်-

- (က) စစ်ဆေးရေးရည်မှန်းချက်နှင့် ဆီလျော်သက်ဆိုင်မှုရှိခြင်း (Relevant to audit objective)
- (ခ) မေးခွန်းများထပ်မနေခြင်း (Not overlapping)
- (ဂ) ရှင်းလင်း၍ နည်းလည်လွယ်ခြင်း (Clear and understandable)
- (ဃ) မေးခွန်းပုံစံဖြစ်ခြင်း (Formulated as questions)

စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာမှတ်ကျောက်စံများ (Audit criteria)

၂၉။ စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာမှတ်ကျောက်စံများ (Audit criteria) တွင် အောက်ပါအချက်များ ခြုံငုံမိရ ပါမည်-

- (က) ပါလီမန်အစည်းအဝေးမှ ရရှိသည့်သတင်းအချက်အလက်များ ၊ ဥပဒေများ၊ မူဝါဒ စသည်တို့မှ ဖြစ်ရပါမည် (Derived from Parliament, policy, Laws etc.)

- (ခ) အလွန်အမင်းအသေးစိတ်ဖြစ်ရန် မလိုသော်လည်း စစ်ဆေးရေးအတွက်လုံလောက် ဆီလျော်ပြည့်စုံမှုရှိရပါမည်။ (Not too detailed, but specific enough)

စစ်ဆေးရေးအထောက်အထား (Audit evidence)

၃၀။ စစ်ဆေးရေးအထောက်အထား (Audit evidence) တွင် အောက်ပါအချက်များ ခြုံငုံမိရ ပါမည်-

- (က) လိုအပ်သော လုံလောက်သည့်သတင်းအချက်အလက် (Necessary and sufficient information)
- (ခ) တိကျပြီးအသေးစိတ်ဖြစ်ခြင်း (Be specific)
- (ဂ) စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာ မေးခွန်းများ (Audit questions) နှင့် ယုတ္တိရှိစွာဆက်စပ်မှုရှိခြင်း (Logically connected to audit questions)

နည်းလမ်းများ (Methods)

၃၁။ နည်းလမ်းများ (Methods) တွင် အောက်ပါအချက်များ ခြုံငုံမိရပါမည်-

- (က) အချက်အလက်ရရှိမှု အရင်းအမြစ်မှာ ရှင်းလင်းမှုရှိခြင်း (Clear on sources of data)
- (ခ) အချက်အလက်များ မည်သို့ကောက်ယူစုစည်းမည် (How the data will be collected)
- (ဂ) အချက်အလက်များ မည်သို့စီမံခန့်ခွဲမည် မည်သို့သရုပ်ခွဲစိစစ်မည်တို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ရှင်းလင်းမှုရှိခြင်း (Clear on how the data will be managed and analysed)

မျှော်မှန်းထားသည့် စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက် (Expected findings)

၃၂။ မျှော်မှန်းထားသည့် စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက် (Expected findings) တွင် အောက်ပါအချက်များ ခြုံငုံမိရပါမည်-

- (က) အချက်အလက်များတိကျမှန်ကန်ပြီးပြည့်စုံမှုရှိခြင်း (Be specific)
- (ခ) ဆက်လက်ဆွေးနွေးဆောင်ရွက်ရမည့် ယူဆချက်/အဆိုကြမ်းကို ဖော်ပြနိုင်ရန် လိုအပ်ခြင်း (Formulate working hypothesis)

ဖြစ်နိုင်ခြေရှိမှုနှင့် စပ်လျဉ်းသည့်အန္တရာယ် (Feasibility risk)

၃၃။ ဖြစ်နိုင်ခြေရှိမှုနှင့် စပ်လျဉ်းသည့်အန္တရာယ် (Feasibility risk) တွင် အောက်ပါအချက်များ ခြုံငုံမိရပါမည်-

- (က) စစ်ဆေးရာတွင် မည်သည့်နေရာ၌ အန္တရာယ်များရှိသည် (Where are the risks in conducting the audit)
- (ခ) စွမ်းအားစု၊ စစ်ဆေးရေးအဖွဲ့၏အရည်အချင်း၊အချက်အလက်ရရှိနိုင်မှု (Resources, team competence, available data)
- (ဂ) အန္တရာယ်မှာ စီမံကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းနိုင်မှု ရှိပါသလား၊ မည်သို့ ကိုင်တွယ်ဆောင်ရွက် ရန်ရှိပါသလဲ (Are the risks manageable and how will the be dealt with)

ဆေးရုံစစ်ဆေးခြင်းအတွက် စစ်ဆေးရေးဒီဇိုင်းမက်ထရစ် (Audit Design Matrix) နမူနာ

၃၄။ ဆေးရုံစစ်ဆေးခြင်းအတွက် စစ်ဆေးရေးဒီဇိုင်းမက်ထရစ် (Audit Design Matrix) နမူနာမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်-

- (က) **စစ်ဆေးခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက် (Audit objective)။** စစ်ဆေးခြင်းမှ မိမိတို့ရရှိ လိုသည့်အရာ (ဆေးရုံများတွင် အရင်းအမြစ်များကို အကျိုးရှိစွာအသုံးပြု၍ စံချိန် စံညွှန်းနှင့်အညီ လူနာများကို ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုပေးနိုင်ခြင်းရှိ/ မရှိ)
- (ခ) **စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာမေးခွန်းများ (Audit questions)။** မိမိတို့ အကဲဖြတ်စိစစ်လို သည့် အချက်များ-
 - (၁) စွမ်းဆောင်ရည် ပြည့်ဝစွာဆောင်ရွက်နိုင်မှု (Efficiency) သည် ဆေးရုံတစ်ခု နှင့်တစ်ခု မည်သည့်အတိုင်းအတာအထိ ကွာခြားမှုရှိနေသနည်း။
 - (၂) ဆေးရုံတစ်ခုနှင့်တစ်ခုစွမ်းဆောင်ရည်ပြည့်ဝစွာဆောင်ရွက်နိုင်မှု (Efficiency) မတူညီသည့်အတွက် လူနာများကိုပေးသည့် ဝန်ဆောင်မှုသည်မည်သို့ ကွာခြားမှုရှိသနည်း။
- (ဂ) **စာရင်းစစ်စံ (Audit criteria)။** မိမိတို့တိုင်းတာစိစစ်လိုသည့်အရာ (နော်ဝေနိုင်ငံ ၏ ဥပဒေအရ ဆေးရုံများသည် အရင်းအမြစ်များကိုအကျိုးရှိရှိသုံးစွဲရမည်ဖြစ်သဖြင့် ယင်းဥပဒေကို စာရင်းစစ်စံအဖြစ် သတ်မှတ်ပါသည်။)
- (ဃ) **စာရင်းစစ်အထောက်အထားများ (Audit evidence)။** စစ်ဆေးရာတွင် လိုအပ် သည့် အထောက်အထားများ (ဆေးရုံများမှရရှိသည့် ခွဲစိတ်ခန်းသုံးစွဲမှုစာရင်း၊ လူနာ စာရင်းများ)

(င) **စစ်ဆေးသည့်နည်းလမ်း (Methods)။** အချက်အလက်များမည်သည့် နေရာမှ ရရှိနိုင်မည် မည်သို့ကောက်ယူစုဆောင်းမည်၊ မည်သို့သရုပ်ခွဲစိစစ်မည်-

- (၁) ဆေးရုံများမှရရှိသော အချက်အလက်များကိုဆန်းစစ်ခြင်း (Document Analysis of information from hospital)
- (၂) သတင်းအချက်အလက်များ ရရှိနိုင်သော ဌာန (သို့မဟုတ်) အစိုးရဌာနများမှ ရရှိ သောကိန်းဂဏန်းအချက်အလက်များကို စာရင်းအင်းဆိုင်ရာဆန်းစစ်ခြင်း (Statistical Analysis)

(စ) **မျှော်မှန်းထားသည့် စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များ (Expected findings)။** (ဆေးရုံ တစ်ခုနှင့်တစ်ခု စွမ်းဆောင်ရည်ပြည့်ဝစွာ ဆောင်ရွက်နိုင်မှု (Efficiency) မတူညီ ခြင်း၊ လူနာများကိုပေးသည့် ဝန်ဆောင်မှုသည် ဆေးရုံတစ်ခုနှင့်တစ်ခု တူညီမှုမရှိခြင်း)

(ဆ) **ဖြစ်နိုင်ခြေရှိမှုနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အန္တရာယ် (Feasibility risk)။** စာရင်းစစ် အစီ အစဉ်ရေးဆွဲရာ၌ စီမံခန့်ခွဲမှုဆိုင်ရာနှင့် အခြားအန္တရာယ်များ၏ အခြေအနေ (ရရှိ သော အချက်အလက်များသည် အရည်အသွေးမရှိနိုင်သည့် အန္တရာယ်၊ ဆေးရုံများ အကြား အရည်အသွေးပြည့်ဝစွာ ဆောင်ရွက်နိုင်မှုရှိမရှိ တိုင်းတာရာတွင် တရားဝင် ဖြစ်စေမှုဆိုင်ရာအန္တရာယ်၊ စာရင်းအင်းဆိုင်ရာသရုပ်ခွဲစိစစ်မှု (Statistical Analysis) ပြုလုပ်ရန် ကျွမ်းကျင်သောပညာရှင်လိုအပ်ခြင်း)

(ဇ) **အချက်အလက်စုဆောင်းခြင်းနှင့်နည်းလမ်း (Data collection and Methods)**

- (၁) အချက်အလက်ဆိုသည်မှာ အမှန်ဖြစ်ပေါ်သည့်ဖြစ်ရပ်/ အမှန်တည်ရှိသည့် အရာနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် သတင်းအချက်အလက်အမှန်ဖြစ်ပြီး အချက် အလက်များကို မူလအချက်အလက် ပင်မ (Primary Data) (Primary Data မှာ ဆီလျော် သက်ဆိုင်မှုရှိသော်လည်း စုဆောင်းရန်စရိတ်၊ အချိန် ကုန်ကျမှုရှိပါသည်။) ဖြစ်သည့် စစ်ဆေးမှုအတွက် ရည်ရွယ်စုဆောင်းခဲ့သည့် အချက်အလက်နှင့် ဆင့်ပွားရယူသည့် အချက်အလက် (Secondary Data) ဖြစ်သည့် စရိတ်သက်သာစွာဖြင့် ရရှိနိုင်သည့် အခြားသော အချက်အလက် ရရှိနိုင်သည့် ရင်းမြစ်မှ ရယူစုဆောင်းသည့် ဆီလျော် ခိုင်လုံမှုရှိသည့် အချက် အလက် ဟူ၍ (၂) မျိုး ခွဲခြားနိုင်ပါသည်။
- (၂) အချက်အလက်များအား စာရင်းစစ်အထောက်အထားဖြစ် စုဆောင်းခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်၊ စာရင်းစစ်သုံးသပ်ချက် (Conclusion) နှင့် အကြံပြုချက် (Recommendation) များကို ကူညီပံ့ပိုးနိုင်ရန် ဖြစ်ပါ သည်။

(၅) **အချက်အလက်စုဆောင်းမှုနည်းလမ်းများ။** အချက်အလက်စုဆောင်းမှုမှာ စာရင်းစစ်ဆေးရမည့် ပြဿနာရပ် (Audit problem) နှင့် စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာ မေးခွန်း (Audit question) များနှင့် တိုက်ရိုက်ဆက်စပ်မှုရှိရပါမည်။ အချက်အလက်စုဆောင်းသည့် နည်းလမ်း (၂) မျိုးရှိပြီး ၎င်းတို့မှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်-

- (၁) Quantitative Methods (အရည်အတွက်ဆိုင်ရာနည်းလမ်းများ)-
 - (ကက) စာရင်းအင်းဆိုင် ရာသရုပ်ခွဲလေ့လာခြင်း (Statistical analysis)
 - (ခခ) Survey ပြုလုပ်ခြင်း
- (၂) Qualitative Methods (အရည်အသွေးဆိုင်ရာနည်းလမ်းများ)-
 - (ကက) Case studies ပြုလုပ်ခြင်း
 - (ခခ) Interview ပြုလုပ်ခြင်း
 - (ဂဂ) Observation စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်း
 - (ဃဃ) Text Analysis ပြုလုပ်ခြင်း

၃၅။ အချက်အလက်များ ကောက်ယူရာတွင် ကောက်ယူရန်လိုအပ်သည့် အချက်အလက်ထက် ပိုမို ကောက်ယူခြင်းမပြုရန်နှင့် အမှန်ကောက်ယူရန် လိုအပ်သည့် အတိုင်းအတာပမာဏအထိသာ အချက်အလက်ကောက်ယူရန် လိုအပ်ပါသည်။ မိမိစစ်ဆေးရမည့် အကြောင်းအရာနယ်ပယ်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ သိရှိနားလည်ရန်အရေးကြီးပါသည်။

စာရင်းစစ်အထောက်အထား (Audit Evidence)

၃၆။ စာရင်းစစ်အထောက်အထား (Evidence) ဆိုသည်မှာ အခြေအနေဖြစ်ရပ်မှန်များနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် သတင်းအချက်အလက်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း အမှန်ဖြစ်ရပ်အခြေအနေအား စာရင်းစစ်/ မှတ်ကျောက် (Audit criteria) နှင့် နှိုင်းယှဉ်၍ စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက် (Audit finding) ကို ဖော်ထုတ် နိုင်ပါသည်။ စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက် (Audit finding) သည် စာရင်းစစ်အစီရင်ခံစာပါ သုံးသပ်ချက် (conclusion) နှင့် အကြံပြုချက်များ (recommendation) ၏ အခြေခံပင်ဖြစ်ပါသည်။

၃၇။ အထောက်အထား (Evidence) နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ကြုံတွေ့နိုင်သည့် ပြဿနာရပ်များမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်-

- (က) အထောက်အထားရယူမှု အရင်းအမြစ်တစ်ခုထဲဖြစ်ပါက ယုံကြည်စိတ်ချရမှု၊ လုံလောက်မှု၊ ခိုင်မာမှုဆိုင်ရာပြဿနာကြုံတွေ့နိုင်ခြင်း၊
- (ခ) ကြားသိရုံမျှဖြင့် အထောက်အထားရယူခြင်းဖြင့် ယုံကြည်အားထားမှုဆိုင်ရာ ပြဿနာ ရပ်များ ကြုံတွေ့နိုင်ခြင်း၊

- (ဂ) အချိန်ကာလကြာမြင့်နေပြီဖြစ်သည့် အထောက်အထားများရယူခြင်းဖြင့် ဆီလျော်သက်ဆိုင်မှုဆိုင်ရာ ပြဿနာရပ်များ ကြုံတွေ့နိုင်ခြင်း၊
- (ဃ) အထောက်အထားရယူရာတွင် စရိတ်စကကုန်ကျမှုလွန်စွာ မြင့်မားနေခြင်း၊
- (င) ရလဒ်၌ အကျိုးစီးပွားဆက်နွှယ်မှုရှိနေသော အရင်းအမြစ်မှ အထောက်အထားရယူခြင်းဖြင့် ယုံကြည်အားထားနိုင်မှုပြဿနာကြုံတွေ့နိုင်ခြင်း၊
- (စ) ကိုယ်စားမပြုနိုင်သည့် နမူနာများမှ ကောက်ယူသည့် အထောက်အထားများမှာ ဆီလျော်သက်ဆိုင်မှု၊ လုံလောက်မှု၊ ခိုင်မာမှုဆိုင်ရာ ပြဿနာရှိနိုင်ခြင်း၊
- (ဆ) ဖြစ်ပေါ်မှုတစ်ခုတည်းနှင့် ဆက်စပ်သည့် အထောက်အထားမှာ ခိုင်မာမှု၊ လုံလောက်မှုဆိုင်ရာပြဿနာရှိနိုင်ခြင်း၊
- (ဇ) အထောက်အထားမှာ ပြည့်စုံမှုမရှိပါက ယုံကြည်အားထားမှု၊ လုံလောက်မှုဆိုင်ရာ ပြဿနာရှိနိုင်ခြင်း၊
- (ဈ) အထောက်အထားတစ်ခုသည် အခြားအချက်အလက်နှင့် ကွဲလွဲမှုရှိနေပါက ယုံကြည်အားထားမှုဆိုင်ရာ ပြဿနာရှိနိုင်ခြင်း။

စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များ (Findings) - သုံးသပ်ချက်များ (Conclusion) နှင့် အကြံပြုချက် (Recommendation)

၃၈။ သင့်တင့်လျောက်ပတ်သော အထောက်အထားများ (Evidence) မှ ရရှိလာသော စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက် (Finding)၊ အကြံပြုချက် (recommendation) များဖြစ်ရပါမည်။ အထောက်အထားများသည် ပြည့်စုံလုံလောက်မှုရှိရမည်။ စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များအပေါ် မူတည်ပြီးစာရင်းစစ်အနေဖြင့် အတတ်ပညာဆိုင်ရာအပေါ် အခြေခံ၍ အကြံပြုချက်ပေးရမည်။ စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်အကြံပြုချက်များသည် ချမှတ်ထားသည့် စစ်ဆေးရေးရည်မှန်းချက်နှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိရမည်။ ကောက်ချက်မချမီအားနည်းချက်၊ အားသာချက်၊ ဆီလျော်သက်ဆိုင်သည့် အခြေအတင် ဆွေးနွေးမှုများ၊ ရှုထောင့်ပေါင်းစုံမှ စဉ်းစားဆောင်ရွက်မှုပြုရပါမည်။

၃၉။ အထောက်အထား (Evidence) များသည် အသိပညာရှိသူတစ်ဦးအနေဖြင့် စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်သည် သင့်လျော်ကြောင်း ယုံကြည်နိုင်လောက်စေသည့်အထိ လုံလောက်မှုရှိပြီး ဆီလျော်သင့်တော်မှု၊ ခိုင်မာမှု၊ ယုံကြည်အားထားနိုင်မှုရှိရပါမည်။ စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်ပေါ်အခြေခံ၍ စာရင်းစစ်အနေဖြင့် အတတ်ပညာရပ်ဆိုင်ရာ ကောက်ချက်ချမှု (Professional judgment) ပြုလုပ်နိုင်ရန် ဆောင်ရွက်ရပါမည်။ စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များနှင့် ကောက်ချက်ချမှုများသည် စစ်ဆေးရေးရည်မှန်းချက်အရ သရုပ်ခွဲစစ်ချက်များ၏ ရလဒ်များပင်ဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းတို့သည် စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာ မေးခွန်း (Audit Question) အတွက် အဖြေပေးနိုင်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။

၄၀။ စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များ (Finding) မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သင့်ပါသည်-

- (က) စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များ (Finding) သည် စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာ မေးခွန်းများ (Audit Question) နှင့် ထပ်ဆင့်မေးခွန်းခွဲများ (sub-questions) များကို ဖြေဆိုသည့် အချက်များကို အထောက်အကူပြုသင့်ပါသည်။
- (ခ) စစ်ဆေးခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက် (Audit Objective) ရရှိစေနိုင်ရပါမည်။ (ဆိုလိုသည်မှာ စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များသည် စာရင်းစစ်ဆေးမှုဆိုင်ရာ ပြဿနာရပ်/ ကိစ္စရပ် (Audit problem) နှင့် ၎င်းအကြောင်းရင်း (causes) တို့ကို ဆက်စပ်မှု ရှိရပါမည်။

၄၁။ စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်သည် မှတ်ကျောက်/စံ (Criteria) ကို အသုံးပြု၍ အခြေအနေ/ကိစ္စရပ်များ (conditions) ကို အကဲဖြတ်စိစစ်ခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။

စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်၊ သုံးသပ်ချက်နှင့် အကြံပြုချက်တို့၏ အဓိကအဆင့်များ (Key Steps)

၄၂။ စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်၊ သုံးသပ်ချက်နှင့် အကြံပြုချက်တို့၏ အဓိကအဆင့်များ (Key Steps) အဆင့်များမှာ-

- (က) စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာစံ/မှတ်ကျောက်များ(Audit Criteria) အရ (ဖြစ်သင့်သည့်အရာ) နှင့် စာရင်းစစ်အထောက်အထား (Audit Evidence) အရ (အမှန်ဖြစ်ပျက်နေသည့် အရာ) တို့ကိုနှိုင်းယှဉ်စိစစ်၍ရရှိလာသည့်အရာသည် စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက် (Audit Finding) ဖြစ်ပါသည်။
- (ခ) စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များအရဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သည့် အကြောင်းရင်းနှင့် အကျိုးဆက်များ (causes and effects) ကိုဖော်ထုတ်၍ သုံးသပ်ချက်နှင့် အကြံပြုချက် (conclusion and recommendation) ရေးသားရပါမည်။

အကြောင်းရင်းများ (Causes) နှင့် အကျိုးဆက်များ (Consequences)

၄၃။ စာရင်းစစ်အစီရင်ခံစာမှာ အောက်ပါအချက်များ အားလုံးခြုံငုံမိရပါမည် -

- (က) အခြေအနေကိစ္စရပ်များ (Conditions)
- (ခ) မှတ်ကျောက် / စံ (Criteria)
- (ဂ) အကြောင်းရင်းများ (Causes)
- (ဃ) အကျိုးဆက်များ (Consequences)

၄၄။ စစ်ဆေးရာတွင် စာရင်းစစ်ဆေးမှုဆိုင်ရာ ပြဿနာရပ်/ကိစ္စရပ် (Audit Problem) နှင့် ၎င်းပြဿနာရပ်များ ဖြစ်ပွားရခြင်း အကြောင်းအရင်းများ (Causes) တို့ကို အာရုံစူးစိုက်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။ ကွဲပြားခြားနားသည့် စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များအတွင်း အကြောင်းရင်းများ (Causes) နှင့် အကျိုးဆက်များ (Consequences) များမှာ ဆက်စပ်မှုများစွာ ရှိပါသည်။ စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက် တစ်ရပ်အတိုင်းအတွက် အထက်အပိုင်း (က)မှ (ဃ)ပါ 'C' လေးလုံး (Condition, Criteria, Cause, Consequence) ဖြင့် တင်ပြရေးသားမှုကို ဆောင်ရွက်ရ ပါမည်။

၄၅။ အကြောင်းရင်းများ (Causes) နှင့် အကျိုးဆက်များ (Consequences) များသည် စစ်ဆေးရေးအထောက်အထား (Audit Evidence) များအပေါ်တွင် အခြေခံရပါမည်။ ဖြစ်ပေါ်နိုင်ဖွယ် ရှိသည့် အကျိုးဆက်များ (Potential Consequence) အား အန္တရာယ် (Risk) များအဖြစ် ဖော်ပြနိုင်ပြီး ၎င်းမှာ စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များ၏ ယုတ္တိဗေဒကျမှုမှ ရရှိနိုင်ပါသည်။ သို့သော် ယင်းသို့သော အကျိုးဆက်များ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့ခြင်းအတွက် အထောက် အထားမရှိပါက အကျိုးဆက် များနှင့် စပ်လျဉ်း၍ သတိပြုစဉ်းစားဆောင်ရွက်ရပါမည်။

သုံးသပ်ချက်(Conclusion)

၄၆။ သုံးသပ်ချက်ချမှုကို အောက်ပါအတိုင်း ဆောင်ရွက်ရပါမည် -

- (က) ချမှတ်ထားသည့် စစ်ဆေးရေးရည်မှန်းချက်နှင့် ကိုက်ညီမှုရှိရမည်။

- (ခ) သုံးသပ်ချက်သည် စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များကို အကျဉ်းချုပ်ဖော်ပြချက် ဖြစ်ရ မည်။ စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များ၏ ယုတ္တိဗေဒမှ ဆင်းသက်လာရပါမည်။
- (ဂ) စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များအပေါ်အခြေခံ၍ စာရင်းစစ်၏ ကိုယ်ပိုင်ချင့်ချိန်ဆုံးဖြတ်ချက် ဖြင့် သုံးသပ်ချက် ပေးရပါမည်။
- (ဃ) ပြဿနာ၏ အဓိကအကြောင်းအရင်းကို ဖော်ထုတ်ပေးနိုင်ရပါမည်။
- (င) သုံးသပ်ချက်သည် တွေ့ရှိချက်များ၊ အခြေအတင် ပြောဆိုဆွေးနွေးမှု များအပေါ် အခြေခံ၍ ပြောင်းလဲဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်မှုအတွက် သုံးသပ်ဆုံးဖြတ်နိုင်စေရပါ မည်။

အကြံပြုချက် (Recommendations)

၄၇။ အကြံပြုချက် (Recommendations)သည် 3Es (Economy, Efficiency, Effective) အတွက် တိုးတက်မှုရှိစေရန် စာရင်းစစ်အကြံပြုချက် ပေးခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဆောင်ရွက်ရမည့် အချက်အတွက် ခိုင်မာသည့် ထင်မြင်ယူဆချက်မရှိသည့် အကြံပြုချက် (Recommendations) မျိုး မဖြစ်စေရပါ။ အကြံပြုချက်များသည် အဖွဲ့အစည်းအနေဖြင့် အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက် နိုင်ရန်အတွက်ဖြစ်နိုင်ချေရှိရပါမည်။ အကြံပြုချက်များသည် ယေဘုယျဆန်ခြင်း၊ မသေချာမရေရာ ခြင်းမျိုးမဖြစ်စေရ၊ အလွန် အသေးစိတ်ရေးသား ဖော်ပြခြင်းမျိုးမဖြစ်သင့်ပါ။

၄၈။ အကြံပြုချက်များ ရေးသားသည့်အခါ မည်သို့ဆောင်ရွက်ရန် အကြံဉာဏ်ပေးခြင်း (How to do it) ထက် မည်သည့်အရာကို ပြောင်းလဲဆောင်ရွက်ရန် (What to be changed) လိုအပ် ကြောင်းဖော်ပြရေးသားသင့်ပါသည်။ သို့သော်မည်သို့ဆောင်ရွက်နိုင်ကြောင်း ရှင်းလင်းစွာ ဖော်ပြ ဆွေးနွေးနိုင်ရပါမည်။ အကြံပြုချက်များသည် တိကျပြတ်သားမှု ရှိရပါမည်။ အကြံပြုချက် (Recommendations) သည် စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များ (Findings)၊ ကောက်ချက်များ (Conclusions) အပေါ်အခြေခံရမည်ဖြစ်ပြီး ပြဿနာရပ်၏ အကြောင်းရင်း များကို ဦးတည်နေရ ပါမည်။

၄၉။ အကြံပြုချက် (Recommendations) ချမှတ်ရာတွင် အောက်ပါအချက်များကို ထည့်သွင်း စဉ်းစားရပါမည် -

- (က) မည်သည့်အရာကို ပြုလုပ်သင့်သလဲ၊ ဘာကြောင့် လဲ၊
- (ခ) ဘယ်နေရာမှာ ပြုလုပ်ရန်လိုအပ်ပါသလဲ၊
- (ဂ) မည်သူက ဆောင်ရွက်ရန် တာဝန်ရှိပါသလဲ၊
- (ဃ) စစ်ဆေးရသည့် အဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် မည်သို့ဆောင်ရွက်နိုင်ကြောင်း ယုံကြည် လက်ခံနိုင်စေမည့် မည်သည့်နမူနာများကို အသေးစိတ် ရှင်းလင်းဖော်ပြနိုင်ပါသလဲ၊

- (င) အဆိုပြုမည့်လုပ်ဆောင်ချက်များ (proposed actions) အတွက် မည်သည့်အကျိုးသက်ရောက်မှု (impact) ကို မျှော်မှန်းထားပါသလဲ၊
- (စ) အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရာတွင် အနုတ်လက္ခဏာဆောင်သည့် အကျိုးသက်ရောက်မှု (Negative effects) ပေါ်ပေါက်နိုင်မှု ရှိ/မရှိ၊

နော်ဝေနိုင်ငံ လေထုညစ်ညမ်းမှု စစ်ဆေးခြင်း နမူနာ (စစ်ဆေးရေးရည်မှန်းချက်/ရည်ရွယ်ချက် (Objective) ချမှတ်သည့်မှ သုံးသပ်ချက် (Conclusion) အထိ)

၅၀။ နော်ဝေနိုင်ငံ လေထုညစ်ညမ်းမှု စစ်ဆေးခြင်း နမူနာ မှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါ သည်-

- (က) **စစ်ဆေးရေးရည်မှန်းချက် (Audit Objective)။** အရည်အသွေး ကောင်းမွန်သည့် လေထုဖြစ်စေရန် အာဏာပိုင်များ၏ ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှု အခြေအနေကို အကဲဖြတ် စိစစ်ရန်၊
- (ခ) **စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာမေးခွန်း (Audit Question)။** ဒေသအတွင်း လေထု အရည်အသွေးကောင်းမွန်စေရန် လေထုညစ်ညမ်းမှု ထိန်းချုပ်ခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် စည်းမျဉ်း/စည်းကမ်းများအား မည်သည့် အတိုင်းအတာထိ လိုက်နာ ဆောင်ရွက်မှု ရှိပါသလဲ၊
- (ဂ) **စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာမှတ်ကျောက်/စံများ (Audit Criteria) ။** မြူနီစီပါယ်များ အနေဖြင့် အနည်းဆုံးသတ်မှတ်ချက်ထက်ပိုမိုသည့် လေထုညစ်ညမ်းမှုဖြစ်ချိန်တွင် လေထု အရည်အသွေးအား စောင့်ကြည့်ထိန်းချုပ်မှုပြုရပါမည်။ လေထုညစ်ညမ်းမှုဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်း/ စည်းကမ်းများအရ မြူနီစီပါယ်များအနေဖြင့် လေထု ညစ်ညမ်းမှု လျော့ကျစေမည့် အစီအမံများ ဆောင်ရွက်ရန်နှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ ပြုလုပ်ရန် လိုအပ်ပါသည်။လေထုညစ်ညမ်းမှု သတ်မှတ် ပမာဏ ထက်ပိုမိုသည့်အန္တရာယ်ရှိသောနယ်မြေတွင် လေထုညစ်ညမ်းမှုတိုင်းတာမှုများ ပြုလုပ်၍ မြူနီစီပါယ်များ အနေဖြင့် Action Assessment ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်ပါမည်။ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာဌာန (Environmental Directorate) အနေဖြင့် မြူနီစီပါယ် အဖွဲ့များ၏ စောင့်ကြည့်ထိန်းချုပ်မှုအပေါ် တာဝန်ပြီးသားတို့ လုပ်ဆောင်ချက်များအား လိုအပ်ပါကထပ်မံ ဆောင်ရွက်ရန် တောင်းဆိုမှုများ ပြုလုပ်ရပါမည်။ ယာဉ်ကြော ပိတ်ဆို့မှုနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် ထိန်းချုပ်မှုဆိုင်ရာ အစီအမံများ အကောင်အထည်ဖော်မှုဆိုင်ရာ အခွင့်အာဏာပိုင်နှင့် သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးကဏ္ဍရှိ ဥပဒေနှင့် နည်းဥပဒေများအား စံအဖြစ်အသုံးပြုရန် ဖြစ်ပါသည်။
- (ဃ) **လေထုညစ်ညမ်းမှုစစ်ဆေးမှုအတွက် ကြိုတင်ပြင်ဆင်မှု(Planning) ပြုလုပ်ခြင်းနှင့် စစ်ဆေးဆောင်ရွက်ခြင်းများ**

(၁) အသုံးပြုနည်းလမ်းများမှာ (Methods)နှင့် အချက်အလက်(Data) ကောက်ယူမှုများ

(ကက) အထောက်အထားများသရုပ်ခွဲစိစစ်ခြင်း၊ Document Analysis မြူနီစီပီ ပါယ်များ၏ဆောင်ရွက်မှုများကိုစိစစ်ခြင်း(Action Assessment) နှင့် စပ်လျဉ်းသည့် အထောက်အထားများကိုစိစစ်ခြင်း၊

(ခခ) Survey ပြုလုပ်ခြင်း

(၁၁) လေထုအရည်အသွေး ထိန်းချုပ်နေသည့် မြူနီစီပီပါယ် များအား Questionnaires များဖြင့် Survey ပြုလုပ်ခြင်း၊

(၂၂) ၂၀၀၅ မှ ၂၀၁၄ အထိ ကာလအတွက် ပတ်ဝန်းကျင် ဆိုင်ရာဌာန (Environmental Directorate) နှင့် မြူနီစီပီပါယ်အကြား ဆက်သွယ်မှုဆိုင်ရာ၊ မူဝါဒဆိုင်ရာ အထောက်အထားများကို စိစစ်သုံးသပ်ခြင်း၊

(ဂဂ) တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု (Interview) ပြုလုပ်ခြင်း၊ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ (Environment Directorate)၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် ရာသီဥတုဆိုင်ရာဝန်ကြီးဌာန(Ministry of Climate & Environment) ပို့ဆောင်ဆက်သွယ်ရေး ဝန်ကြီး ဌာန၊ (Ministry of Transport & Communication) တို့နှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများ (Interview) ပြုလုပ်ခြင်း၊

(င) စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များ (Finding) အတွက် သရုပ်ခွဲစိစစ်မှုပြုလုပ်ခြင်း

(၁) မြူနီစီပီပါယ်(၇)ဖွဲ့အတွက် ၂၀၀၅ မှ ၂၀၁၄ အထိ ကာလအထိ ဆောင်ရွက်မှုစိစစ်ခြင်း(Action Assessment) အား သရုပ်ခွဲ၍ ယင်းသို့ဆောင်ရွက်မှုမှာ လုံလောက်သည့် အရည်အသွေးရှိ/မရှိ သုံးသပ်အကဲဖြတ်မှု ပြုလုပ်ပါသည်။ အခြားသော မြူနီစီပီပါယ်(၇)ဖွဲ့မှာ စည်းမျဉ်း၊ စည်းကမ်းနှင့်အညီ လိုအပ်သည့် ဆောင်ရွက်မှုစိစစ်ခြင်း (Action Assessment) ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်ခဲ့မှုမရှိပါ

(၂) ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများ(Stakeholders) နှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု (Interview) များ ပြုလုပ်ပြီး အဆိုပါတွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုတို့အား သက်ဆိုင်ရာ မှတ်တမ်းများဖြင့် ထပ်ချုပ်စိစစ်ပါသည်။

(၃) မေးခွန်းများ (Questionnaires) များအား ဖုန်နှင့် နိုက်ထရိုလျင်ဒိုင်အောက်ဆိုဒ်များ စောင့်ကြည့်ရန်လိုအပ်သည့် မြူနီစီပီပါယ်အဖွဲ့ (၁၄)ဖွဲ့လုံးသို့ ပေးပို့ခဲ့ပါသည်။ယင်းသို့ မေးခွန်းများ (Questionnaires) ပေးပို့ပြီး Survey ပြုလုပ်ရခြင်းမှာ အဆိုပါ

မြူနီစီပယ်များ၏ လေထုအရည်အသွေးတိုင်းတာမှုနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် အတွေ့အကြုံ၊ ၎င်းတို့၏ဆောင်ရွက်မှုစိစစ်ခြင်း (Action Assessment) နှင့် စပ်လျဉ်းသည့် လုပ်ဆောင်မှု၊ ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် ပို့ဆောင်ရေးဆိုင်ရာအာဏာပိုင်များ၏ အရေးယူဆောင်ရွက်မှုနှင့် ပံ့ပိုးဆောင်ရွက်မှုဆိုင်ရာအတွေ့အကြုံနှင့် အစီအမံများ အကောင်အထည်ဖော်မှုနှင့် စပ်လျဉ်း၍ သိရှိနားလည်စေရန်ဖြစ်ပါသည်။

(စ) လေထုညစ်ညမ်းမှုနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များ (Finding)

- (၁) မြူနီစီပယ်များ၏ လေထုညစ်ညမ်းမှုဆိုင်ရာစည်းမျဉ်းများ/စည်းကမ်းနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာဌာန (Environmental Directorate) ၏ စည်းမျဉ်းပေါ်လိုက်နာဆောင်ရွက်မှုမှာ လေထုအရည်အသွေးဆိုင်ရာ ရည်မှန်းချက်ကိုပါ ရရှိစေရန်အတွက် လုံလောက်မှုမရှိကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။
- (၂) မြူနီစီပယ်များမှာ ၂၀၁၄ ခုနှစ်အထိ စည်းမျဉ်း/စည်းကမ်းနှင့်အညီ လိုအပ်သည့် စိစစ်အကဲဖြတ်မှုအတွက် ဖြစ်နိုင်သည့် ဆောင်ရွက်မှုများကို ပြုလုပ်နိုင်မှုမရှိကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။

(ဆ) လေထုညစ်ညမ်းမှုအတွက် သုံးသပ်ချက်များ (Conclusion)

- (၁) သတ်မှတ်ပမာဏထက်ကျော်လွန်ခြင်း (သို့) အန္တရာယ်ရှိနိုင်ချိန်တွင် Action Assessment ကိုဆောင်ရွက်သင့်ခြင်း၊
- (၂) နှစ်များစွာအတွက် အချက်အလက်ကာမိမှုမရှိခြင်းသည် အဆိုပါ Action Assessment မှုများ အကောင်အထည်ဖော်မှုကို စိစစ်အကဲဖြတ်ရန် အခက်အခဲဖြစ်ပေါ်စေခြင်း၊
- (၃) မြူနီစီပယ်အဖွဲ့များသည် လေထုညစ်ညမ်းမှုအဆင့်ကို ကြီးမားစွာလျော့ချစေနိုင်သောဆောင်ရွက်နိုင်သည့် နည်းများကို အသုံးမပြုခဲ့ကြကြောင်း တွေ့ရှိရခြင်း၊
- (၄) အဆိုပါစီမံဆောင်ရွက်မှုများသည် ရံဖန်ရံခါ အကန့်အသတ်ရှိပြီး နိုင်ငံရေးအရ အငြင်းပွားနိုင်ဖွယ်ရာဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ခြင်း၊

အစီရင်ခံစာရေးသားခြင်း (Report Writing)

စာရင်းစစ်အစီရင်ခံစာ ရေးသားရခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်

၅၁။ စာရင်းစစ်အစီရင်ခံစာရေးသားခြင်းဖြင့် ပြောင်းလဲမှု (Change) ကို ဖန်တီးရန်ဖြစ်ပါသည်။ စာရင်းစစ်အစီရင်ခံစာရေးသားခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်များမှာ-

- (က) စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များအား အခြားအစုရှယ်ယာဝင်၊ အစိုးရအဖွဲ့အစည်း၊ စစ်ဆေးရသည့် ဌာန/အဖွဲ့အစည်း၏ တာဝန်ရှိသူအဆင့်ဆင့်နှင့် လွှတ်တော်သို့ တင်ပြရန်၊
- (ခ) စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များအား လွယ်ကူစွာ နားလည်နိုင်အောင် ရှင်းလင်းစွာဖော်ပြရန်နှင့် ပြည်သူများ ဖတ်ရှုနိုင်စေရန်၊
- (ဂ) ဌာန/အဖွဲ့အစည်း၏ ပြုပြင်ရန် လိုအပ်သည်များကို သုံးသပ်အကြံပြုရန်၊
- (ဃ) သုံးသပ်/အကြံပြုချက်အပေါ် စစ်ဆေးရသည့်အဖွဲ့အစည်းများက အရေးယူမှု ရှိ/မရှိ လိုက်နာဆောင်ရွက်မှုနှင့်စပ်လျဉ်း၍ စိစစ်သုံးသပ်ရန်။

အစီရင်ခံစာရေးသားခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်

၅၂။ အစီရင်ခံစာအချောမထုတ်ပြန်မီ အစီရင်ခံစာ မူကြမ်းအား အကြိမ်ကြိမ်ပြင်ဆင် ရေးသားရပါမည်။ အစီရင်ခံစာရေးသားရာတွင် အောက်ပါအတိုင်း ဆောင်ရွက်ရပါမည် -

- (က) အစီရင်ခံစာ၏အဓိကကြောင်းအရာကိုသတ်မှတ်ရန်၊
- (ခ) အနှစ်ချုပ်အကြမ်းရေးသားရန်၊
- (ဂ) စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များနှင့် စစ်ဆေးရေးရည်မှန်းချက်အပေါ် မူတည်၍ ရရှိလာမည့် မေးခွန်းများ၊ သုံးသပ်ချက်များနှင့် အကြံပြုချက်များအား ချိတ်ဆက်၍ အစီရင်ခံစာ မူကြမ်းအား ပြင်ဆင်ရေးသားရန်၊
- (ဃ) အစီရင်ခံစာမူကြမ်းအား ဖတ်သူနားလည်လွယ်ရန်နှင့် ပိုမိုကောင်းမွန်လာစေရန် ပြန်လည် ပြင်ဆင်ရေးသားရန်။

၅၃။ အစီရင်ခံစာရေးသားခြင်းလုပ်ငန်းစဉ် တစ်ရပ်တွင်ရေးသားမှုစိစစ်ခြင်း (Analytical Writing) နှင့် ဖတ်သူ အခြေခံ၍ ရေးသားမှု (Reader Based Writing) ဟူ၍ခွဲခြားနိုင်ပါသည်။ ရေးသားမှု စိစစ်ခြင်း (Analytical Writing) တွင် အနှစ်ချုပ်ရေးသားမှု (Synopsis) ၊ (ပ) အကြိမ် အကြမ်းရေးသားမှု (ဒု) နှင့် (တ) အကြိမ် အကြမ်းရေးသားမှုတို့ပါဝင်ပြီး ဒုတိယအကြိမ် အကြမ်းရေးသားမှုမှ စတင်၍ အကြိမ် အကြမ်းရေးသားမှုနှင့် အပြီးသတ်အစီရင်ခံစာအချောရေးသားမှုအထိ ဖတ်သူအခြေခံ၍ ရေးသားခြင်း (Reader Based Writing) ဖြစ်ပါသည်။ လွယ်ကူစွာတင်ရေးသားရပါမည်။ အစီရင်ခံစာရေးသားမှုလုပ်ငန်းစဉ်တွင် လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များမှ ဝေဖန်အကြံပြုချက်များရယူခြင်း၊ စစ်ဆေးရေး

စီမံခန့်ခွဲသူအဆင့်ဆင့်ထံမှ အတည်ပြုချက်ရယူဆောင်ရွက်ရပါမည်။ အစီရင်ခံစာရေးသားစဉ် စစ်ဆေးရသည့် အဖွဲ့အစည်းနှင့်လည်း အဆက်အသွယ်မပြတ်စေရန် လိုအပ်ပါသည်။

၅၄။ အစီရင်ခံစာ၏ ရည်ရွယ်ချက်နှင့် အနှစ်ချုပ်ပါရှိရမည်။ အစီရင်ခံစာမူကြမ်းတွင် သုံးသပ်ချက်များနှင့် အကြံပြုချက်များပါရမည်။ စာရင်းစစ်သာ သိနိုင်သော နည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာ ဝေါဟာရများ ပါဝင်နေခြင်းရှိမရှိ အစီရင်ခံစာပုံစံကို ပြန်စစ်ရမည်။ လူတိုင်းနားလည်အောင် ရှင်းလင်းစွာ ရေးသားဖော်ပြထားရမည်။ သို့မှသာ အစီရင်ခံစာကို ဝေဖန်တိုက်ခိုက်ခံရမှုမှ ရှောင်ရှားနိုင်ပါမည်။ အစီရင်ခံစာမူကြမ်းပေါ်တွင် စီမံခန့်ခွဲသူများ၏ သုံးသပ်ချက်များအတိုင်း ထပ်မံ၍ အစီရင်ခံစာကို ပြင်ဆင်ရေးသားရမည်။ အစီရင်ခံစာမူကြမ်းပါ အချက်အလက်များကို ဌာနအဖွဲ့အစည်းနှင့်သဘောတူညီနှိုင်းမှုများပြုလုပ်ခြင်း၊ အချက်အလက် မှန်/မမှန် ပြန်စစ်ခြင်းများပြုလုပ်၍ ဌာန၏ သဘောတူညီမှုကို ရယူရမည်။

အစီရင်ခံစာရေးသားခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်အတွက် သရုပ်ခွဲစိစစ်မှု နည်းလမ်းမျိုးစုံအသုံးပြုခြင်း (Use Various analytical tools and processes)

၅၅။ မြေပုံများ၊ ဇယားကားချပ်များရေးဆွဲခြင်းဖြင့် တူညီသောအချက်များကို စုစည်းစဉ်းစားခြင်း၊ မတူညီသောအချက်များ၏ ဆက်စပ်မှုကိုပါ ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်း၊ စစ်ဆေးရေးအဖွဲ့အတွင်း အချင်းချင်းတွေ့ဆုံဆွေးနွေးခြင်း၊ တစ်ဦးချင်းစီ၏ စစ်ဆေး တွေ့ရှိချက်များနှင့် အတွေ့အကြုံများကို မျှဝေခြင်း၊ အရေးကြီးသည့်အချက်မှာ ရည်ရွယ်ထား သည့်မေးခွန်းအပေါ် တိကျသည့် အဖြေရှိရပါမည်။ စစ်ဆေးစဉ် မေးခွန်းများကို ကျယ်ကျယ် ပြန့်ပြန့်စဉ်းစားမေးမြန်းခြင်းဖြင့် အဖြေများစွာ ရရှိအောင် မေးမြန်းနိုင်ရမည်။ စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာ မေးခွန်းများ (Audit Question) ပေါ် မူတည်၍ စစ်ဆေးတွေ့ရှိ ချက်များကို စုစည်းရပါသည်။

အစီရင်ခံစာရေးသားခြင်းဆိုင်ရာစံသတ်မှတ်ချက်များ (Reporting Standards)

၅၆။ အစီရင်ခံစာရေးသားခြင်းဆိုင်ရာစံသတ်မှတ်ချက်များ (Reporting Standards) များမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်-

(က) **ရည်ရွယ်ချက်နှင့် စစ်ဆေးမှုနယ်ပယ်/အတိုင်းအတာ (Objectives and Scope)။** စစ်ဆေးရေးရည်ရွယ်ချက် (Objective)နှင့် အတိုင်းအတာပမာဏ/နယ်ပယ် (Scope)ကို သတ်မှတ်ရပါမည်။

(ခ) **ပြည့်စုံမှု (Completeness)။** စစ်ဆေးရေးရည်မှန်းချက်ကို ပြည့်မီစေရန် လိုအပ်သော သတင်းအချက်အလက်များ၊ အပြန်အလှန် အခြေအတင် ဆွေးနွေးချက်များ၊ စစ်ဆေးမှုဆိုင်ရာ မေးခွန်းများ (Audit Question) အတွက် အဖြေများပြည့်စုံစွာ ပါဝင်ရမည်။

- (ဂ) **တိကျမှု (Accuracy)**။ စာရင်းစစ်အစီရင်ခံစာပါ အထောက်အထား အချက်အလက်များ သည် တိကျမှန်ကန် ပြည့်စုံမှု ရှိရမည်။ တိကျမှန်ကန်မှုနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် မြင့်မားသည့် စံဖြစ်ရန်အတွက် ထိရောက်သည့် အရည်အသွေး ခိုင်လုံသေချာမှု (quality assurance) စနစ်ရှိရန် လိုအပ်ပါသည်။
- (ဃ) **ဓမ္မဓိဌာန်ကျမှုနှင့်ကျိုးကြောင်းဆီလျော်မှု (Objective and Logical)**။ အထောက်အထား အချက်အလက်များအားလုံးကို ဘက်လိုက်မှုမရှိဘဲ ဖော်ပြရမည်။ စာရင်းစစ်များသည် မပြည့်စုံသော ချွတ်ယွင်းအားနည်းသည့် ဆောင်ရွက်မှုများအား လွန်ကဲစွာ အလေးပေး ဖော်ပြခြင်းနှင့် ချဲ့ကားဖော်ပြမိနိုင်သည့် အန္တရာယ်ကို သတိပြုနားလည် သဘောပေါက်ရ မည်။
- (င) **ရှင်းလင်းပြတ်သားမှု (Clarity)**။ ဖတ်ရှုသူများ၏ အချိန်ကန့်သတ်ချက်၊ စိတ်ပါဝင်စားမှု စွမ်းရည်တို့နှင့် လိုက်လျောညီထွေ ရှိစေရန် အစီရင်ခံစာကို လွယ်ကူရှင်းလင်းစွာ နားလည်သဘောပေါက်လွယ်အောင် ရေးသားရပါ မည်။ အကြောင်းအရာပေါ်မူတည်၍ ဘာသာစကားကိုလည်း ရိုးရှင်းစွာအသုံးပြုရမည်။
- (စ) **ဘက်ပေါင်းစုံပြည့်စုံခြုံငုံမှု (Comprehensive)**။ စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာ ရည်မှန်းချက် (Audit Objective) နှင့် စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာ မေးခွန်းများ (Audit Question) အတွက်လိုအပ်သော သတင်းအချက်အလက်များ အားလုံးပါဝင်ရပါမည်။ အဓိက အကြောင်းအရာ၊ စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များ (Finding)၊ သုံးသပ်ချက်များ (Conclusion) များကို နားလည်သဘောပေါက်စေရန် လုံလောက်သည့် အသေးစိတ်ဖော်ပြမှုများ ရပါမည်။
- (ဆ) **လက်ခံယုံကြည်မှု (Convincing)**။ လက်ခံယုံကြည်စိတ်ချရသော အစီရင်ခံစာ ဖြစ်စေ ရန် စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာရည်မှန်းချက်များ (Audit Objective)၊ သတ်မှတ်ချက်များ၊ မှတ်ကျောက်/စံ(Criteria)၊ စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များ (Finding)၊ သုံးသပ်ချက်များ (Conclusion)၊ အကြံပြုချက်များ (Recommendation) ၏ ဆက်စပ်မှုကို ရှင်းရှင်း လင်းလင်း ဖော်ပြရန်နှင့် ကျိုးကြောင်းဆီလျော်စွာတင်ပြနိုင်ရပါမည်။ ဆီလျော်သည့် အကျိုး ကြောင်းသင့် အခြေအတင် ဆွေးနွေးမှုများ အားလုံးဆီလျော်စွာတင်ပြနိုင်ရ ပါမည်။
- (ဇ) **အချိန်မီမှု (Timely)** ။ အစီရင်ခံစာ အားတိုးတက်မှု (improvement) အတွက် အသုံးပြုစေရန် ပါဝင်သည့် အဓိက သတင်းအချက်အလက်များကို အချိန်နှင့်တစ်ပြေးညီ ဖြစ်စေရန် အချိန်မီတင်ပြနိုင်ရပါမည်။
- (ဈ) **ညီညွတ်မျှတမှု/ဟန်ချက်ညီမှု (Balanced)** ။ ပါဝင်သောအကြောင်းအရာနှင့် ရေးသား ဖော်ပြမှု အရည်အသွေးများသည် လုပ်ငန်း ဆောင်ရွက်မှု စစ်ဆေးမှုပေါ်အခြေခံ၍ ဓမ္မဓိဌာန် ကျနစွာ၊ ညီညွတ်မျှတစွာ ဟန်ချက်ညီညီ ဖော်ပြထားသော အစီရင်ခံစာဖြစ် ရပါမည်။

ကျိုးကြောင်းဆီလျော်သောတွေ့ရှိချက်များ (Finding)၊ အကျိုးကြောင်းသင့်အခြေအတင်ဆွေးနွေးချက်များ (Argument)နှင့် အထောက်အထားများ (Evidence) ပါဝင်ရပါမည်။

(ည) **အကျိုးရှိမှု /တန်ဖိုးမြှင့်တင်နိုင်မှု (Add Value)**။ တိုးတက်ကောင်းမွန်စေရန် လိုအပ်သော အရာများကို အလေးပေးဖော်ပြခြင်းနှင့် အသိပညာ တိုးပွားစေရေး ထောက်ပံ့ပေး နိုင်ရပါမည်။

(ဋ) **ဖတ်ရှုသူနားလည်နိုင်မှု (Reader Friendly)**။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု စစ်ဆေးချက် အစီရင်ခံစာ (Performance Audit Report) သည် ရှင်းလင်းရမည်။ ပြတ်သားရှင်းလင်းသော ဘာသာစကားကို အသုံးပြုရမည်။ အလွယ်တကူ ဖတ်ရှု နားလည်နိုင်ရမည်။

၅၇။ အချုပ်အားဖြင့် အစီရင်ခံစာတွင် ရေးသားထားသည့် အချက်အလက်များသည် up to date ဖြစ်ရပါမည်။ အချက်အလက်များကအရမ်းနောက်ကျနေမှုများ မဖြစ်စေရပါ။ အစီရင်ခံစာသည် ဆီလျော်မှုရှိရမည်ဖြစ်ပြီး ဖော်ပြချက်များသည် ညီညွတ်မျှတမှုရှိရပါမည်။ အကြောင်းအရာ တစ်ခုတည်းကို အများကြီးဖော်ပြတာမျိုးမဖြစ်စေရန်နှင့် ဖော်ပြချက်များသည် မသေချာမရေရာ တာမျိုးမရှိစေရပါ။ ဖတ်ရှုသူ နားလည်အောင်ရေးသားရပါမည်။ နည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာ အသုံးအနှုန်း များမပါဘဲ ရှင်းလင်းစွာ ပြတ်သားစွာဖော်ပြရပါမည်။ အစီရင်ခံစာကိုဖတ်ရှုခြင်းအားဖြင့် အစိုးရဌာန/ အဖွဲ့အစည်း လွှတ်တော်/ ပြည်သူများအနေဖြင့် ပြောင်းလဲမှုပြုလုပ်ရန် လိုအပ်သည်များကို သိရှိပြီး ပြောင်းလဲရန် လိုအပ်သည်ဆိုသည့်အချက်ကို အလေးထားဂရုပြုမိစေရန်ဖြစ်ပါသည်။

၅၈။ ISSAI 300:39 တွင်လည်း စာရင်းစစ်များသည် ပြည့်စုံ၍ယုံကြည်နိုင်မှုရှိစေသည့် အချိန်မီပြီး ဖတ်ရှုသူ နားလည်လွယ်ကာ ညီညွတ်မျှတဟန်ချက်ညီသည့် အစီရင်ခံစာများကို ရေးသားထုတ်ပြန် သင့်ပါသည်။ ခြုံ၍ ဆိုရသော် အစီရင်ခံစာများသည် လိုအပ်သည့် တိုးတက်မှုများ (improvement) အတွက် မီးမောင်းထိုးဖော်ပြနိုင်ရမည်ဖြစ်ပြီး ပိုမိုကောင်းမွန်သည့် အသိပညာဗဟုသုတပေးနိုင်ရ ပါမည်ဟု ဖော်ပြထားပါသည်။

ကောင်းမွန်သော အစီရင်ခံစာဖြစ်စေရန် မှတ်ကျောက်/စံ အကျဉ်းချုပ် (Summarizing Criteria For good report)

၅၉။ ကောင်းမွန်သော အစီရင်ခံစာဖြစ်စေရန် မှတ်ကျောက်/စံ အကျဉ်းချုပ် (Summarizing Criteria For good report) အောက်ပါအချက်များပါဝင်ရပါမည်-

(က) **ပါဝင်သည့်အကြောင်းအရာများ (Contents)**။ စစ်ဆေးရေးလုပ်ငန်းစဉ် (audit process)တစ်ခုလုံး၏ အနှစ်ချုပ်ကို ထင်ဟပ်ဖော်ပြ နိုင်ရပါမည်။မှတ်ကျောက်/ စံသတ်မှတ်ချက်များ (criteria)၊ အကြောင်းအရာအခြေအနေ အချက် အလက်များ (condition)၊ အကြောင်းရင်းများ (cause)၊ အကျိုးသက်ရောက်မှု (Effect) နှင့်

သုံးသပ်ချက် (Conclusion) များဖော်ပြရပါမည်။ အကြံပြုချက်များ (Recommendations) ကိုရှင်းလင်းစွာရေးသားဖော်ပြထားရမည်။

- (ခ) **ဖွဲ့စည်းပုံ (Structure)**။ ကျိုးကြောင်းဆီလျော်၍ ယုတ္တိကျသောအစီအစဉ်ဖြင့် ရေးသားရပါမည်။
- (ဂ) **ဘာသာစကားသုံးစွဲမှုပုံစံ (Language Style)**။ ရိုးရှင်းရပါမည်။ အဓိပ္ပာယ် နှစ်မျိုးထွက်သည့်အသုံးအနှုန်းများ အသုံးပြုခြင်းကို ရှောင်ရှားရပါမည်။ တိတိကျကျ ရေးသားရမည်။ ကျိုးကြောင်းဆီလျော်ယုတ္တိကျမှု ရှိရပါမည်။

၆၀။ ကောင်းမွန်သော အစီရင်ခံစာဖြစ်ရန် ဖတ်ရှုသူများပေါ်အခြေခံ၍ ကောင်းမွန်စွာ ဖွဲ့စည်း တည်ဆောက်ရပါမည်။ ချမှတ်ထားသည့် ရည်မှန်းချက်ရရှိရန် ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများ (stakeholders) အတွက် တန်ဖိုးမြှင့်တင်နိုင်မှု/ အသုံးဝင်တန်ဖိုးရှိမှု ဖြစ်စေရပါမည်။ အစီရင်ခံစာ အလိုရင်းတိုရှင်းရေးသားပြီး Up to Date သတင်းအချက်အလက်များ ပါဝင်ရပါမည်။ အစိုးရဌာန/ အဖွဲ့အစည်းများ၊ ပါလီမန်နှင့် အခြားဆက်စပ်ပတ်သက်သူများ (stakeholders) က ပြည်သူပိုင် ကဏ္ဍတွင် E (၃) လုံး (စီးပွားရေးတွက်ခြေကိုက်မှု၊ စွမ်းဆောင်ရည်ပြည့်ဝမှု၊ ထိရောက်အောင်မြင်မှု) 3Es (Economy, Efficiency, Effectiveness) နှင့် စပ်လျဉ်း၍ တိုးတက်မှု ရရှိစေရေး အသုံးပြုနိုင်မှု ရှိစေရပါမည်။ ပိုမိုတိုးတက်ကောင်းမွန်စေရန်နှင့် အသိပညာဗဟုသုတကောင်းများ ရရှိစေနိုင်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။

အစီရင်ခံစာတွင် ပါဝင်ရမည့်အချက်များ UK စာရင်းစစ်ချုပ်ရုံးမှ အကျဉ်းချုပ် (Summary From NAO-UK)

၆၁။ ကောင်းမွန်သည့် အစီရင်ခံစာတစ်စောင်တွင် ပါဝင်ရမည့်အချက်များမှာ -

- (က) အရေးပါသောအကြောင်းအရာများကို စီမံခန့်ခွဲမှုအတွက် အကျဉ်းချုပ် (Executive Summary) ဖော်ပြရန်၊
- (ခ) စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်အပေါ် သုံးသပ်ချက်(Conclusion)နှင့် အကြံပြု ချက်များ (Recommendations)သည် ကျိုးကြောင်း ဆီလျော် ယုတ္တိရှိစေရန်၊
- (ဂ) ဖတ်ရှုသူများလွယ်ကူစွာ နားလည်သဘောပေါက်အောင် ယုတ္တိကျနစွာ ရေးသားရန်၊
- (ဃ) လူတိုင်းနားလည်လွယ်ရန်အတွက် အစီရင်ခံစာရေးသားရာတွင် ဗန်းစကားများ၊ ပညာရပ်ဆိုင်ရာအသုံးအနှုန်းများကို တတ်နိုင်သရွေ့ရှောင်ရှား၍ ရိုးရိုးရှင်းရှင်း ရေးသားရန်
- (င) ရရှိလာသော အထောက်အထားများကို ကိန်းဂဏန်းများ၊ ဇယားများ၊ ပုံများဖြင့် ဖော်ပြခြင်းဖြင့် ဖတ်ရှုသူများကို ပိုမိုစိတ်ဝင်စားအောင် ရေးသားရန်

(စ) အဓိကအကြောင်းအရာကိုပေါ်လွင်စေရန်ဓာတ်ပုံများဖြင့် ဖော်ပြရန်

အစီရင်ခံစာကို တည်ဆောက်ရေးသားပုံ (Structuring report)

၆၂။ အစီရင်ခံစာများ ရေးသားတင်ပြရာတွင် ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်ရေးသားနိုင်စေရပါမည်။ စစ်ဆေး တွေ့ရှိချက်များ တင်ပြရာတွင် ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်လုပ်နိုင်သည့် ပုံစံဖြစ်ရပါမည်။ သို့သော်လည်း ဖတ်ရှုသူနားလည်ပြီး ကျိုးကြောင်းဆီလျော်သော ယုတ္တိကျသည့် အစီရင်ခံစာ ဖြစ်ရပါမည်။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု စစ်ဆေးချက် အစီရင်ခံစာအတွက်ပုံစံ (Performance Audit Report Template) ရှိရပါမည်။ ပုံမှန်ဘဏ္ဍာရေးစာရင်းစစ်အစီရင်ခံစာ (Financial Audit Report) နှင့် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု စစ်ဆေးချက်အစီရင်ခံစာ (Performance Audit Report) မှာ ပုံစံမတူညီပါ။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု စစ်ဆေးချက်အစီရင်ခံစာ (Performance Audit Report) အစီရင်ခံစာအား စီမံခန့်ခွဲသူများအတွက် အကျဉ်းချုပ် (Executive Summary)၊ နိဒါန်း (Introduction)၊ စစ်ဆေးရေးရည်မှန်းချက် (Audit Objective) စသည်ဖြင့် အစီရင်ခံစာပုံစံ သတ်မှတ်တင်ပြရပါမည်။

အစီရင်ခံစာပုံစံ (Report Structure)

၆၃။ နော်ဝေစာရင်းစစ်ချုပ်ရုံး နမူနာအရ အစီရင်ခံစာတွင် ပါဝင်ရမည့် အဓိကအကြောင်းအရာ များမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည် -

- (က) နိဒါန်း/ နောက်ခံသမိုင်းကြောင်း
- (ခ) နည်းလမ်းများ
- (ဂ) စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာ မှတ်ကျောက်/ စံများ (Audit Criteria)
- (ဃ) စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များ (Findings)
- (င) သုံးသပ်ချက်များ (Conclusions)
- (စ) အကြံပြုချက်များ (Recommendations)

၆၄။ အခြားနည်းလမ်း (၂) မျိုးမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်-

- (က) စစ်ဆေးသည့် အကြောင်းအရာနှင့် စပ်လျဉ်း၍ စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာ မေးခွန်း (Audit Question) တစ်ခုချင်းစီအတွက် စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များ (Finding) နှင့် သုံးသပ်ချက် (Conclusion) များကို ဖော်ပြခြင်း၊
- (ခ) စစ်ဆေးသည့် အကြောင်းအရာနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် မေးခွန်းတစ်ခုချင်းစီအတွက် မှတ်ကျောက်/စံ (Criteria) များ၊ စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက် (Finding) များနှင့် သုံးသပ်ချက် (Conclusion) များ ဖော်ပြခြင်း၊

နော်ဝေးစာရင်းစစ်ချုပ်ရုံး၏ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်းအစီရင်ခံစာဖွဲ့စည်းမှုအခြေခံ (Basic Structure of a Performance Audit Report -OAGN)

၆၅။ နော်ဝေးစာရင်းစစ်ချုပ်ရုံး၏ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်းအစီရင်ခံစာဖွဲ့စည်းမှုအခြေခံ (Basic Structure of a Performance Audit Report -OAGN) မှာ အောက်ပါတိုင်းဖြစ်ပါသည်-

- (က) နိဒါန်း-နောက်ခံသမိုင်း၊ စစ်ဆေးရေးရည်မှန်းချက် (Audit Objective) နှင့် မေးခွန်းများ (Question)
- (ခ) စစ်ဆေးရေးနည်းလမ်းနှင့် အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်မှု (Methodical approach and implementation)
- (ဂ) စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာ မှတ်ကျောက်/စံ (Audit Criteria)
- (ဃ) အခန်း(၁) ဥပမာ စီမံကိန်း၏ အဓိကရည်မှန်းချက်အောင်မြင်အောင် ဆောင်ရွက်နိုင်မှု ရှိ/မရှိ မေးမြန်းခြင်းနှင့် ဆိုင်သည့်ကိစ္စရပ်
- (င) အခန်း(၂) ဥပမာစီမံကိန်းကို မည်သည့်အစီအစဉ်ဖြင့်မည်သို့ အကောင်အထည်ဖော်လည်းဆိုသည့် အချက်ပေါ်မေးမြန်းခြင်းနှင့် ဆိုင်သည့်ကိစ္စရပ်
- (စ) အခန်း(၃) ဥပမာ စီမံကိန်းမအောင်မြင်ပါက အကြောင်းရင်းကို မေးမြန်းခြင်းနှင့် ဆိုင်သည့်ကိစ္စရပ်
- (ဆ) သုံးသပ်ချက် (Conclusion) နှင့် အကြံပြုချက်များ (Recommendations) ရေးသားခြင်း၊

နော်ဝေနိုင်ငံစာရင်းစစ်ချုပ်ရုံး၏ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု စစ်ဆေးခြင်း အစီရင်ခံစာနမူနာ

၆၆။ နော်ဝေနိုင်ငံစာရင်းစစ်ချုပ်ရုံး၏ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု စစ်ဆေးခြင်း အစီရင်ခံစာနမူနာအား အောက် ပါအတိုင်း ဖော်ပြပါသည်-

(က) **နိဒါန်း။** နိဒါန်းတွင် ယခုစစ်ဆေးမှုသည် မည်သည့်အတွက်ကြောင့် ပြုလုပ်သည် (3E ဆိုင်ရာ အန္တရာယ်များအကြောင်း ရှင်းလင်းတင်ပြမှုနှင့် အဆိုပါအန္တရာယ်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ မည်သည့်အကျိုးဆက်ရှိသည် စသည်ဖြင့်)၊ မည်သည့်အရာကို စစ်ဆေးခဲ့သည် (စစ်ဆေးရေးရည်မှန်းချက်နှင့် စစ်ဆေးရေး မေးခွန်းများအရ) စစ်ဆေးမှု အတိုင်း/နယ်ပယ်တို့ ပါဝင်ပါသည်။

(ခ) **စစ်ဆေးရေးနည်းလမ်းနှင့် ချဉ်းကပ်မှု (Methodological Approach)။** စစ်ဆေးရေးနည်းလမ်းနှင့် ချဉ်းကပ်မှုတို့မှာ အောက်ပါအချက်များကို ကာမိစေရမည်ဖြစ်ပါသည်-

(၁) စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာမေးခွန်း (Audit Question) နှင့် စပ်လျဉ်း၍ အောက်ပါ နမူနာများအတိုင်း မည်သို့စစ်ဆေးစိစစ်ခဲ့ပါသလဲ၊ နည်းလမ်းများ (Methods) ဖော်ပြခြင်းနှင့် အဓိကအချက်အလက်ရရှိရာ အရင်းမြစ်ကို ဖော်ပြရန် ဖြစ်ပါသည်။

(ကက) မည်သူနှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု (Interview) ပြုလုပ်ပါသည်။

(ခခ) Survey ပြုလုပ်မှုအရ Questionnaires များအား မည်သူ ဖြေကြားခဲ့သည်။

(ဂဂ) မည်သည့် အဓိကအထောက်အထားများအား သရုပ်ခွဲစိစစ်ခဲ့သည် စသည်ဖြင့်။

(ဂ) **စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာမှတ်ကျောက်/စံ (Audit Criteria)။** စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာ မှတ်ကျောက်/စံ(Audit Criteria)သည်စိစစ်အကဲဖြတ်မှု (Assessment) အတွက် လမ်းညွှန်မှု(Direction)နှင့် စံသတ်မှတ်ချက် (Norms)ပင် ဖြစ်ပါသည်။ စာရင်းစစ်များအနေဖြင့် မည်သည့်စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်ကို ရှာဖွေဖော်ထုတ်တင်ပြနိုင်ရန် မျှော်လင့်သည်။ လုပ်ငန်းစဉ်၊ အစီအစဉ်စသည်များ၌ မည်သို့ဆောင်ရွက်မည် စသည်တို့ကို ရှင်းလင်းတင်ပြနိုင်စေပါသည်။

စာရင်းစစ်အစီရင်ခံစာမူကြမ်း

၆၇။ အစီရင်ခံစာမူကြမ်း ရေးသားရာတွင် အောက်ပါမေးခွန်းများ မေး၍ပြင်ဆင်သင့်ပါသည် -

- (က) အစီရင်ခံစာမူကြမ်းအား ရှင်းရှင်းလင်းလင်းရေးသားမှု ရှိရဲ့လား။ ကျစ်ကျစ်လစ်လစ် ရေးထားရဲ့လား။ အဓိကအချက်များ ပါဝင်ရဲ့လား။
- (ခ) အစီရင်ခံစာပါစစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များနှင့် အချက်အလက်များ ပြည့်စုံစွာ ဖော်ပြရဲ့လား။
- (ဂ) အကြံပြုချက်များအတွက် အထောက်အထားများ ရှိရဲ့လား။ အကြံပြုချက်များသည် ဌာန/အဖွဲ့အစည်းအတွက် အကျိုးရှိရဲ့လား။
- (ဃ) ဖတ်ရှုသူတိုင်းအတွက်ရော အဓိပ္ပါယ်ရှိရဲ့လား။
- (င) အစီရင်ခံစာမူကြမ်းပုံစံသည် စာရင်းစစ် စံသတ်မှတ်ချက်များနှင့်ရော ကိုက်ညီ ရဲ့လား။
- (စ) အစီရင်ခံစာမူကြမ်း၌ ဂရပ်ပုံ (Graphics)များကို အကျိုးရှိရှိထိရောက်စွာ အသုံးပြု ထားရဲ့လား။ နောက်ဆက်တွဲများ မှန်ကန်မှုရှိရဲ့လား။
- (ဆ) အထောက်အကူပြု အချက်အလက်အားလုံး ထည့်ထားရဲ့လား။
- (ဇ) စီမံခန့်ခွဲသူအတွက် အကျဉ်းချုပ် (Executive Summary)၌ အဓိက စစ်ဆေး တွေ့ရှိချက်များ ဖော်ပြထားရဲ့လား။

စီမံခန့်ခွဲသူများမှ အရည်အသွေးကြီးကြပ်မှု (Quality Control by Management)

၆၈။ စီမံခန့်ခွဲသူများအနေဖြင့် အရည်အသွေးကြီးကြပ်ရန် (Quality Control) အတွက် အဓိကအချက်မှာ စီမံခန့်ခွဲသူများ၏ သုံးသပ်ချက်များအတိုင်း အစီရင်ခံစာမူကြမ်းအား ပြင်ဆင် ရေးသားထားမှုရှိရဲ့လား။ စီမံခန့်ခွဲသူများမှ တက်ကြွစွာပါဝင်ဆောင်ရွက်ရဲ့လား။ စီမံခန့်ခွဲသူများမှ တုံ့ပြန်ချက် (response) ပေးရဲ့လား။ စီမံခန့်ခွဲသူများ၏ အစီရင်ခံစာမည်သို့ တင်ပြသင့်သည် ဆိုသည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များ (decisions) အတိုင်း ဖော်ပြထားရဲ့လား။ စီမံခန့်ခွဲသူများမှ အဓိက စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များနှင့် စစ်ဆေးမှုအပေါ် အမြင်များကို ဖော်ပြထားရဲ့လား။ စာရင်းစစ်ချုပ်ရုံး၏ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုစစ်ဆေးခြင်း (Performance Audit) အတွက် ချမှတ်ထားသောမူဝါဒများ၊ ISSAI များနှင့်ကိုက်ညီရဲ့လားစသည့်မေးခွန်းများမေးမြန်းနိုင်ပါသည်။

စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်နှင့် သုံးသပ်ချက်များအပေါ် ယုံကြည်နိုင်မှု

၆၉။ စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များနှင့် သုံးသပ်ချက်များအပေါ် အမှန်ယုံကြည်နိုင်မှု ရှိ/မရှိဆိုသည့် မေးခွန်းအတွက် အထောက်အထားများနှင့် စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များသည် စစ်ဆေးရေးရည်မှန်းချက်၊ စစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာမေးခွန်းများနှင့် ဆီလျော်သက်ဆိုင်မှုရှိ/မရှိ၊ အထောက်အထားများ ပြည့်စုံစွာ ရရှိခြင်း ရှိ/မရှိ၊ မတူညီသော အရင်းမြစ်နေရာများမှ ရယူထားခြင်း ရှိ/မရှိ၊ အသိပညာရှိသည့် ဖတ်ရှုသူကို လုံလောက်သောယုံကြည်မှုရရှိစေခြင်း ရှိ/မရှိနှင့် စစ်ဆေးသည့် လုပ်ဆောင်မှု စာရွက် စာတမ်း (working papers) များကို အပြန်အလှန်ကိုးကားဖော်ပြမှု ရှိ/မရှိတို့ဖြင့် ဆုံးဖြတ်နိုင်ပါ သည်။

အစီရင်ခံစာရေးသားတင်ပြမှုပုံစံဓမ္မဓိဌာန်ကျမှု (Objective) နှင့် မျှတမှု (Fair)

၇၀။ အစီရင်ခံစာရေးသားတင်ပြမှုပုံစံဓမ္မဓိဌာန်ကျမှု (Objective) နှင့် မျှတမှု (Fair) နှင့် စပ်လျဉ်း၍ အောက်ပါမေးခွန်းများ မေးမြန်းသင့်ပါသည်-

- (က) ချွတ်ယွင်း/အားနည်းချက်များ သရုပ်ခွဲစိစစ်၍ တွေ့ရှိချိန်တွင် စစ်ဆေးရသည့် အဖွဲ့ အစည်း၏ ရှင်းလင်းတင်ပြမှုများ (သို့) ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်မှုနှင့် တိုးတက်မှုများကို အသိအမှတ်ပြုခြင်း ရှိ/မရှိ၊
- (ခ) အစီရင်ခံစာအား မျှတသည့် စကားလုံးအသုံးအနှုန်းအသုံးပြုခြင်း ရှိ/မရှိ၊ ဆန့်ကျင်မှု ပြုခြင်းခုခံကာကွယ်မှုပြုခြင်းမှ ရှောင်ရှားခြင်း ရှိ/မရှိ၊
- (ဂ) မှန်ကန်မှု မရှိသည့် ဝေဖန်ချက်များ ရှောင်ရှားခြင်း ရှိ/မရှိ၊
- (ဃ) အပြုသဘောအမြင်ဖြင့် ရေးသားခြင်း ရှိ/မရှိ၊
- (င) လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ချက်များ ကျေနပ်ဖွယ်မရှိသည့်အခါ တိုးတက်ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ် သည်များကို အာရုံစိုက်ဖော်ပြခြင်း ရှိ/မရှိ၊